

Kevser Suresi

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir

alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.

Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır.

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Murtaza Mutahharî

VELÂ VE VELÂYET ÜZERİNE

Çeviri:

S. Seccad Hüseyini

KEVSER

Gözden Geçirilmiş Yeni Baskı

Kevser Yayınları: 09

Kitabın Orijinal Adı: Velâha ve Velâyetha

Yazar: Murtaza Mutahharî

Tercüme: S. Seccad Hüseyinî

Mizanpaj: Kevser

Kapak: Hasan Başbuğ

Baskı: Step Ajans

Basım Tarihi: 1. Baskı: Aralık 1993

2. Baskı: Temmuz 2011

ISBN: 978-9944-709-63-7

Not: Baskıda kitabın Sadra Yayınları
tarafından 1369 h.ş. yılında basılan
5. baskısı esas alınmıştır

İsteme Adresi

Kevser Basın Yayın Ltd. Şti.

Sofular Mah. Simitçi Şakir Sok. No: 14 / 1

Fatih – İSTANBUL

Tel: 0212 – 534 35 28 Faks: 0212 – 631 36 01

www.kevseryayincilik.com

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

İÇİNDEKİLER

Takdim	7
Veli Sözcüğü.....	11
İki Çeşit Velâ	13
1- Menfi Velâ.....	13
2- Genel Müspet Velâ	18
Özel Müspet Velâ.....	23
Özel Müspet Velânın Çeşitleri.....	26
1. Muhabbet veya Karabet Velâsı	26
2. İmamet Velâsı	33
3. Ziamet Velâsı	36
4. Tasarruf Velâsı	40
Allah'a Yakınlaşma Ne Demektir?	47
Hayat-ı Zahir ve Hayat-ı Mana	51
Nübüvvet ve Velâyet	53
İmam: Velâyetin Hamili.....	53
Ubudiyetten Rububiyete Kadar	56

Merhaleler ve Menziller	57
İndeks	69
Şahıs İsimleri.....	69
Kitap İsimleri	71

TAKDİM

Yüce Allah'ın Adıyla

"Velâ ve Velâyet Üzerine" kitabı; aslında Şehit Üstat Mutahharî'nin kaleminden, Hicrî Kamerî 1387 (Miladî 1968) yılında Peygamberimizin (s.a.a) bi'setinin 15. yüzyılının başlaması dolayısıyla Hüsey-niye-i İrşad tarafından yayınlanan "**Muhammed Hatem-i Peygamberân** (Peygamberlerin Sonuncusu Muhammed)" adlı kitapta yayınlanan bir makaledir. Bu makale, daha sonra Üstadın hayatı döneminde küçük bir kitapçık hâlinde de yayınlandı. Hacmi küçük, ama faydası büyük bu kitabı Türkçe okuyanlarla buluşturmanın saadetini yaşarken, yüce Allah'tan İslâmî hakikatleri daha iyi anlamayı ve Allah'ın sağlam ipi olan "velâyet'e sımsıkı sarılmayı hepimize nasip buyurmasını niyaz ederiz.

İlk baskısı 1993 yılında yapılan eserin bu baskısı bizzat mütercim tarafından tekrar gözden geçirilmiş ve kitabın Farsça'sının 1369 yılındaki Sadra Yayınları'nın 5. baskısı esas alınarak düzenlemeler yapılmıştır.

Kevser

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla

**Ey iman edenler! Müminleri bırakıp da
kâfirleri veli edinmeyin. Kendi aleyhinize
Allah'a, apaçık kesin bir delil vermek mi
istiyorsunuz?!**

Nisâ, 144

**Mümin erkekler ve mümin kadınlar,
birbirlerinin velileridirler; iyiliği emreder,
kötülükten sakındırırlar; namazı dosdoğru
kılarlar, zekâtı verirler ve Allah'a ve Resulü'ne
itaat ederler. İşte Allah, bunlara rahmet
edecektir. Şüphesiz, Allah üstün ve güçlüdür,
hikmet sahibidir.**

Tevbe, 71

**Sizin veliniz ancak Allah, O'nun Resulü ve
namaz kılıp rükû hâlindeyken zekât veren
müminlerdir.**

Mâide, 55

<https://t.me/caferilikcom>

VELİ SÖZCÜĞÜ

"Velâ, velâyet, vilâyet, velî, mevlâ, evlâ" ve bunların benzeri sözcüklerin hepsi "veliye" (v-l-y) kökünden türemiştir. Bu sözcük, çeşitli şekilleriyle Kur'ân-ı Kerim'de en çok kullanılan sözcüklerden biridir. Bu sözcüğün Kur'ân-ı Kerim'de 124 kere isim şeklinde, 112 kere de fiil şeklinde geçtiğini söylemişlerdir.

Ragıb'ın *Müfredatü'l-Kur'ân*'da dediği gibi, bu kelimenin asıl anlamı, bir şeyin aralarında fasıla olmayacak şekilde diğer bir şeyin yanında yer almasından ibarettir. Yani eğer iki şey, aralarında başka bir şey bulunmayacak şekilde birbirine muttasıl olursa, o zaman "veliye" kökü kullanılır. Örneğin, birkaç kişi yan yana oturmuş olsalar, onların bu vaziyetlerini anlatmak istediğimiz zaman şöyle deriz: Zeyd meclisin başında oturmuş ve "yelîhi Amrun ve yelî Amren Bekrun." Yani Zeyd'in hemen yanında da Amr, Amr'ın da hemen yanında Bekir oturmuştur.

Bu münasebetle, doğal olarak "kurb ve yakınlık" anlamında da kullanılmıştır. Yine bu münasebetle dostluk, yardım, bir işi üstlenme, tasallut vb. diğer manalar da bu kelime ile ifade edilmiştir. Çünkü bütün bu manalarda bir çeşit ittisal ve birliktelik söz konusudur.

Bu kök ve ondan türeyen sözcükler için birçok manalar zikredilmiştir. Meselâ "mevlâ" sözcüğü için yirmi yedi mana zikredilmiştir. Fakat açıktır ki bu kelime, yirmi yedi tane biriyle hiçbir alâkası olmayan ayrı ayrı manalara vazedilmiş değildir. Bir asıl manası vardır, diğer manalarda ise o mana

ile bir münasebet gözetilerek kullanılmıştır. Bu çeşitli manaları, lafız ve hâl karinelerinden elde etmeliyiz.

Bu kelime, hem maddî ve cismanî (somut) şeylerde, hem de manevî ve mücerret (soyut) şeylerde kullanılmaktadır. Ancak hiç şüphesiz, ilk başta maddî şeylerde kullanılmıştır. Daha sonra makulî (his ve duyuların değil, aklın idrak edebileceği mücerret mefhumları) mahsusa (duyularla idrak edilen mefhumlara) benzetme yoluyla veyahut da mahsus olan mefhumu maddî ve hissî (duygusal) özelliğinden tecrit etme (soyutlama) yoluyla manevî konularda da istimal edilmiştir. Çünkü insanın mahsusata dikkat etmesi, makulât üzerinde düşünmesinden daha öncedir. Bu, bir insanın ömrü boyunca böyle olduğu gibi, insanlık toplumunun tarihi boyunca da böyledir. İnsan, hissî mana ve mefhumları idrak ettikten sonra yavaş yavaş manevî mana ve mefhumlara ulaşmıştır. Tabiatıyla da bu mefhumları anlatmak için maddiyat hususunda kullandığı kelimelerden yararlanmıştır. Nitekim ilim adamları da ilgilendikleri ilimler için özel kelimeler icat etmemekte, bilâkis halkın arasında yaygın olan kelimelerden yararlanmaktalar. Ancak bu kelimelere, halkın arasındaki manalarından farklı olan özel manalar yüklerler.

Ragıb, kullandığı manalar bakımından "vilâyet" ve "velâyet" kelimesi hususunda şöyle diyor: "Vilâyet, yardım etmek anlamındadır. Velâyet ise bir işi üstlenmek, o işin yetkilisi olmak anlamındadır. Her ikisinin de anlamının bir olduğunu ve ikisinin de gerçekte bir iş hususunda yetki sahibi olma anlamına geldiğini de söylemişlerdir."

"Veli" ve "mevlâ" kelimeleri hususunda da şöyle diyor:

Bu iki kelime de aynı anlamdadır. Ancak bazen ism-i fail manasını bazen de ism-i meful manasını ifade ederler.

Daha sonra da bunların kullanıldığı manaları zikretmeye başlamıştır.

İki Çeşit Velâ

Kur'ân'da velâ, muvalât ve tevelliden daha çok söz edilmiştir. Bu büyük semavî kitapta bu unvanlar altında birtakım konular söz konusu edilmiştir. Bu mukaddes kitabın ayetlerinde tedebbür etme sonucu İslâm'da menfi ve müspet olmak üzere iki çeşit velânın var olduğu anlaşılmaktadır. Yani Müslümanlar, bir yandan bir çeşit velâyı kabullenmemek, terk etmekle görevlendirilmişler; öte yandan da diğer bir velâyâ sahip olmaya, ona önem vermeye davet olunmuşlardır.

İslâm'da söz konusu olan müspet velâ da kendi yerinde iki kısımdır: Genel velâ ve özel velâ. Özel velânın da birçok kısımları vardır: Sevgi velâsı, imamet velâsı, ziamet velâsı, ta-sarruf velâsı veya tekvinî velâyet.

Şimdi bunların her birinin hakkında kısaca bahsedeceğiz.

1- Menfi Velâ

Kur'ân-ı Kerim, Müslümanları Gayr-i Müslimleri dost itihaz etmekten, onların velâyetini kabullenmekten şiddetle sakındırmaktadır. Bundan İslâm'ın, diğer insanları sevmeyi kötü bir şey bildiği, Müslümanların daima Gayr-i Müslimlere buğz beslemelerine taraftar ve onlara iyilik etmelerine karşı olduğu çıkarılmamalıdır; çünkü Kur'ân açıkça: "**Allah, sizinle din konusunda savaşmayan, sizi yurtlarınızdan sürüp çıkar-mayanlara iyilik yapmanızdan ve onlara adaletli davranmanızdan sizi sakındırmaz. Çünkü Allah, adaletli davrananları sever.**"¹ buyurmaktadır.

1- Mümtehine, 8

İslâm, sevgi ve muhabbetten kaynaklanan iyiliklerinizi münhasır olarak Müslümanların hakkında yapın ve hiçbir şekilde başkalarına iyiliğiniz dokunmasın demiyor. Kur'ân'ın nassıyla peygamberi "rahmeten li'l-âlemin" (âlemler için rahmet) olan bir din, böyle bir şeyi emreder mi hiç?!

Fakat bir şey var: Müslümanlar düşmandan gafil olmamalı, diğerlerinin kendileri hakkında başka bir şekilde düşündüklerinin farkında olmalıdırlar. Düşmanın dost gözükmesi, Müslümanları gafil avlamamalı, düşmanı dost sanıp ona güvenmelerine sebep olmamalıdır.

Müslüman, her zaman İslâm toplumunun bir üyesi, bu bütünün bir parçası olduğunun şuurunda olmalıdır. Bir bütünün parçası ve bir gövdenin uzvu olmak, ister istemez bir takım şart ve sınırları gerektirmektedir. Gayr-i Müslim, başka bir vücudun uzvudur. İslâmî vücudun uzvunun gayr-i İslâmî vücudun uzuvlarıyla olan ilişkileri, en azından İslâmî vücudun uzvu olmasıyla çelişmeyecek şekilde olmalıdır. Yani bu vücudun birlik ve bağımsızlığına zarar vermemelidir. Buna göre de Müslümanın Gayr-i Müslim ile olan ilişkileri, Müslümanın Müslümanla olan ilişkileriyle aynı, hatta bazen de daha yakın olmamalıdır.

Müslümanların birbirleriyle olan samimî ve dostça ilişkileri, bir gövdenin uzvu ve bir bütünün parçası olmanın gerektirdiği bir düzeyde olmalıdır. İslâm'da nefyedilen velâ, bir Müslümanın daima Gayr-i Müslim'le karşılaştığında yabancı bir vücudun uzuvlarıyla karşılaştığının farkında olmasından ibarettir. Müslümanın Gayr-i Müslim'in velâsını kabullenmesi gerektiğinin anlamı, Müslümanın Gayr-i Müslim'le olan ilişkilerinin, Müslümanın Müslüman ile olan ilişkileri seviyesinde olmaması gerektiği demektir. Yani bir Müslüman, fiilen Gayr-i Müslim topluluğun üyesi olmaktan kaçınmalı, İslâm toplumunun üyesi olduğunu unutmamalıdır.

Buna göre Müslümanın Gayr-i Müslim'e iyilik edip de aynı zamanda onun velâsını kabullenmemesinin arasında hiçbir çelişki yoktur. Yani onu, kendisinin bir parçası olduğu vücudun uzvu saymayıp, her ne de olsa bir yabancı olduğuna dikkat etmelidir.

Nitekim menfi velâ ile insanseverlik ilkesi ve insanlara rahmet olma arasında da hiçbir çelişki söz konusu değildir. İnsanseverlik, bütün insanların kaderine ve gerçek saadetine alâka duymayı gerektirmektedir. Bu sebeple de her Müslüman, diğer bütün insanların Müslüman olmasını ister. Ancak bu saadet herkes için hasıl olmayınca, böyle bir saadete erişenler, bu saadete erişmeyenlere feda edilmemeli ve sınırların yıkılıp her türlü fiil ve infialin gerçekleşmesine izin verilmemelidir.

İnsanlardan bir grubun bir çeşit hastalığa yakalandığını farz edin. İnsanseverlik, onları kurtarmamızı, kurtulmadıkları müddetçe de onlara iyilik etmemizi gerektirmektedir. Ama insanseverlik, hele bir de hastalıkları bulaşıcıysa, onlarla sağlıklı ve şifa bulmuş kişilerin arasında hiçbir sınırın bulunmamasını icap etmemektedir. Bu sebeptir ki İslâm, bir yandan Gayr-i Müslim'e iyi davranmayı, iyilik yapmayı caiz biliyor; öte yandan da Müslümanın Gayr-i Müslim'in velâsını kabullenmesine müsaade etmiyor.

İslâm, insanseverlik dinidir. İslâm, müşriki bile, müşrik olduğu için değil de Allah'ın yarattıklarından biri olduğu için sevmektedir. Elbette helâket ve dalâlette olduğu, kurtuluş ve sadet yolunu kaybettiği için de üzülmemektedir. Onun şirki ve bedbahtlığı karşısında ilgisiz kalmaması, onu sevdiğinin işaretidir.

İslâm'da "hubb" (sevgi) ve "buğz" (nefret) vardır. Ama aklî ve mantıkî hubb ve buğz; duygusal ve kaide kuralsız hubb ve buğz değil. Sırf duygudan kaynaklanan dostluk ve düşmanlık mantıksızdır, insanın derununa musallat olup onu istediği tarafa sürükleyen kör ve sağır bir duygudur. Fakat aklî hubb

ve buğz, bir çeşit idrakten ve gerçekte başka bir insanın kade-rine olan alâka ve ilgiden kaynaklanmaktadır.

Bir örnek: Anne ve babanın kendi çocuğuna karşı iki çeşit sevgisi vardır. Biri aklî ve mantıkîdir, diğeri duygusaldır. Mantıkî sevgi, bazen anne ve babanın son derece ciddiyletme kendi çocuklarını zahmete maruz bırakmalarını, onun incime esbabını hazırlamalarını gerektirir. Örneğin yavrularını kendi elleriyle cerrah doktora teslim ediyorlar. Aynı zamanda gözyaşı akıtıyorlar, yürekleri yanıyor, gözleri ağlıyor, ama hekimden, çekeceği bütün ağrı ve acılara, hatta bazen de duçar olacağı uzuv noksanlığına rağmen hemen onu ameliyata almasını, kesilmesi gereken uzvunu kesmesini istiyorlar. O gözyaşı akıtmaları duygusal sevgiden, bu istek de aklî ve mantıkî sevgiden kaynaklanmaktadır.

Eğer anne ve baba, duygusal sevgiyi mantıkî sevgiden önde tutar ve çocuklarının kesilmesi gereken uzvunun kesilmesine müsaade etmezlerse, hakikatte onun ölümüne razı olmuşlardır. Ancak akıl ve mantık hükmünce ve çocuklarının geleceğine olan alâkaları gereğince duygularına teveccüh etmiyor, çocuklarının acı çekmesine razı oluyorlar. Hastalığının tedavisi, meselâ parmağının kesilmesine bağlı olan hiçbir akıllı insan, kendisini cerrah doktora teslim etmekte tereddüt etmemektedir. Kuşkusuz o, parmağının kesilmesini, onun acısını çekmeyi istememekte ve bir parmağının eksik olacağı için de oldukça üzülmemektedir. Ama akıl ve mantık hükmünce bu ağrıya tahammül ediyor ve bu uzuv noksanlığına katlanıyor. Burada akıl ve mantık onu harekete geçiriyor ve cerraha "Beni ameliyat et" demesine sebep oluyor. Yoksa duygu bunun tersine hükmetmektedir.

İslâm, küfür ve cehaletin hüküm sürdüğü fasit ve ıslah olmamış bir toplum hususunda bir yandan fesadın kökü kazınması için cihat emri veriyor:

(Yeryüzünde) fitne kalkmayıncaya kadar onlarla savaşın.¹

Öte yandan da insanlık toplumunun selâmeti için halka, gönüllerini onlara açmamalarını, onlara karşı gayet ihtiyatlı davranmalarını emrediyor.

İnsan tabiatı hasebiyle hırsızdır; zapt edicilik ve alıcılık, insanın özelliklerinden biridir. Bazen farkında bile olmadan başkalarının fikirleri ve düşüncelerini kalp levhasına kaydede-
der. Kur'ân-ı Kerim şöyle buyuruyor:

Ey iman edenler! Benim düşmanım ve sizin düşmanınız onları veliler (dost ve müttefikler) edinmeyin. Siz onlara karşı sevgi yöneltiyorsunuz; oysa onlar size gelen hakka kâfir olmuşlardır.²

Daha sonra şöyle buyuruyor:

Eğer onlar sizi ele geçirecek olurlarsa, size düşman kesilirler; ellerini ve dillerini kötülükle size uzatırlar. Onlar sizin küfre sapmanızı içten arzu ederler.³

Kur'ân-ı Kerim burada yabancılardan kaçınma ve onlara karşı ihtiyatlı olmanın lüzumunun sırrını, onların başkalarının da kendi dinlerine girmelerini, onların yaşayış tarzını kabul etmelerini istemeleriyle açıklıyor.

Onların sırf bu işi arzu etmelerinin, bu işe temayüllü olmalarının ne tehlikesi olabilir acaba? Aslında Kur'ân-ı Kerim burada tehlikenin asıl menşeyini hatırlatmaktadır. Çünkü bunu arzu ettikleri, buna meyilli oldukları zaman kesindir ki, bu hedeflerine ulaşmak için de çalışacaklar, her vesileden yararlanacaklardır.

Bütün bunlar, Müslümanın Gayr-i Müslim'le olan ilişkilerinin çok ihtiyatkârane olmasını icap etmektedir. Müslüman

1- Bakara, 193

2- Mümtetine, 1

3- Mümtetine, 2

tehlikeden gaflet etmemeli, kendisinin tevhidî bir toplumun üyesi olduğunu, o Gayr-i Müslim'in ise başka bir vücudun, başka bir toplumun üyesi olduğunu unutmamalıdır. Ancak bunların hiçbirisi, Müslümanın Gayr-i Müslim'le ilişkisini tamamen kesmesini; sosyal, ekonomik ve hatta siyasî ilişkilerde bulunmamasını gerektirmemektedir. Fakat bu ilişkilerin hepsinde de İslâm toplumunun genel maslahatlarına intibak etmesi şarttır.

2- Genel Müspet Velâ

İslâm, Müslümanların bağımsız bir birim hâlinde yaşamalarını; bağıntılı bir nizam, irtibatlı bir topluma sahip olmalarını; her ferdin kendisini tek bir vücudun, yani İslâm toplumunun uzvu bilmesini ve sonuç olarak da İslâm toplumunun güçlü ve kuvvetli olmasını istemektedir. Kur'ân, Müslümanlar topluluğunun başkalarından üstün olmasını istiyor:

Gevşemeyin, üzülmeyin; eğer müminseniz, en üstün olan sizlersiniz.¹

İman, üstünlük ölçüsü olarak tanınmıştır. Niçin acaba? Çünkü iman; İslâm toplumunun birliğinin mihveri, kişiliğinin rüknü, istiklâlinin dayanağı ve hareketliliğini sağlayan motordur.

Bir başka yerde de şöyle buyuruyor:

Çekişip birbirinize düşmeyin; yoksa çözülüp yıgınllaşırsınız, gücünüz gider.²

İhtilâf ve çekişme; İslâm toplumunun mevcudiyetini, kişiliğini yok eder. İman; müminlerin dostluk, muhabbet ve velâlarının esasıdır. Kur'ân-ı Kerim şöyle buyuruyor:

1- Âl-i İmrân, 139

2- Enfâl, 41

Mümin erkekler ve mümin kadınlar, birbirlerinin velileridirler; marufu (iyiliği) emreder, münkerden (kötülükten) sakındırırlar.¹

Müminler, birbirlerine yakındırlar. Birbirlerine yakın olmaları mucibince de birbirlerini himaye eder, birbirlerini sever, birbirlerine yardım eder ve birbirlerinin kaderine ilgi duyarlar. Hakikatte bir birim oluşturan kendilerinin kaderine ilgi duyarlar. Onun için de marufu (iyiliği) emreder, münkerden (kötülükten) de sakındırırlar.

Bu iki iş (ma'rufu emretme ve münkerden sakındırma), imanî vedattan (iman üzerine bina olunan sevgi ve muhabbetten) kaynaklanmaktadır. Bu yüzden Müslümanların arasındaki imanî velâ beyan olunduktan hemen sonra şu iki cümle yer almıştır:

Marufu (iyiliği) emreder, münkerden (kötülükten) sakındırırlar.

Kişilerin kaderine ilgi duymak, onların kendilerine duyulan ilgiden kaynaklanmaktadır. Evlâtlarına ilgi ve alâka duyan bir baba, ister istemez onların kader ve davranışlarına da ilgi duymaktadır. Ama başkalarının evlâtlarına karşı böyle bir hissi olmadığına göre, onların kaderlerine karşı da ilgisiz kalabilmekte, onların iyi işleri onda müspet bir duygu, kötü işleri de menfi bir duygu vücuda getirmemektedir.

Marufu emir, o müspet duygunun; münkerden nehiy de o menfi duygunun doğal bir sonucudur.

Sevgi ve muhabbet olmadıkça insanın derununda bu duygular vücuda gelemmez. Eğer insan bazı kimselere karşı ilgi duymazsa, onların fiil ve davranışları karşısında ilgisiz kalır. Fakat ilgi duyduğu yerlerde sevgi ve muhabbet onu rahat bırakmaz. Bunun içindir ki, mezkûr ayet-i şerifede marufu emir

1- Tevbe, 71

ve münkerden nehiy meselesiyle velâ meselesi arasında özel bir irtibat kurulmuş, daha sonra da marufu emir ve münkerden nehyin faydaları olarak iki konuya değinilmiştir:

Namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler.

Namaz, yaratılan ile Yaratan'ın arasındaki ilişkiden bir numunedir. Zekât da Müslümanların arasındaki İslâmî teâtuf ve terâhum sonucu birbirlerini destekleme, birbirlerine yardımcı olma gibi güzel ilişkilerden bir örnektir. Bu güzel ilişkilerin bir neticesi olarak da şöyle buyurmaktadır:

İşte Allah, bunlara rahmet edecektir. Şüphesiz, Allah üstün ve güçlüdür, hikmet sahibidir.

Bu ayet hakkında daha sonra bazı açıklamalar yapacak ve bu ayet ile genel müspet velâya değinen diğer bazı ayetlerin sadece kalbî muhabbet ve veadı değil, güzel ilişkiler konusunda da Müslümanlar için birbirlerine karşı bir nevi taahhüt ve sorumluluk ispat ettiğini söyleyeceğiz.

Peygamber-i Ekrem (s.a.a), maruf ve meşhur bir hadisin-
de şöyle buyurmaktadır:

Müminler, birbirlerine olan sevgi ve merhametle-
rinde bir vücuda benzerler. Onun bir uzvu hastalandı-
ğı zaman diğer uzuvları da ateş ve uykusuzlukla ona
eşlik ederler.¹

Kur'ân-ı Kerim, Resul-i Ekrem ve onunla beraber olup
İslâmî terbiye gören kimseler hakkında şöyle buyuruyor:

**Allah'ın resulü Muhammed ve onunla birlikte
olanlar, kâfirlere karşı sert (ve güçlü), kendi araların-
da ise merhametlidirler.²**

Bu ayette hem menfi velâya, hem de genel müspet velâya
işaret edilmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Kur'ân'ın

1- el-Camiu's-Sağir, c.2, s.155

2- Fetih, 29

âyet-i kerimleri, İslâm düşmanlarının bütün zamanlarda menfi velâyı müspete, müspet velâyı da menfiye dönüştürmeye çalıştıklarını hatırlatarak bizleri uyarmaktadır. Yani onların bütün çabaları, Müslümanların Gayr-i Müslümanlarla ilişkilerinin samimane ve dostça, birbirleriyle ilişkilerinin ise çeşitli bahanelerle, ezcümle mezhebî ve fırkasal ihtilâflar gündeme getirilerek hasmane ve düşmanca olmasına yöneliktir. Asrımızda da ecnebler tarafından bu yolda hayli faaliyetler yapılmakta ve büyük paralar harcanmaktadır. Maalesef Müslümanların arasında da bazı unsurlar vücuda getirmişlerdir ki, olanca güçleriyle İslâm'daki menfi velâyı müspete, müspet vefayı da menfiye çevirmeye çalışmaktadırlar. Peygamber-i Ekrem'e (s.a.a) en büyük darbeyi işte bu soysuzlar vurmaktalar.

Bugün İslâm âleminin duçar olduğu musibetlerden birine gözyaşı akıtmak ve İslâm âlemindeki facialardan birine kan ağlamak gerekirse, işte bu musibet ve bu faciadır. Emirü'l-Müminin Ali (a.s) da aynı dertten yakınıyordu:

Hayret! Hayret! Onlar kendi batıllarında birleşiyorlar, sizse sahip olduğunuz hakkın (doğrunun) etrafından dağılıyorsunuz! Andolsun Allah'a, bu hâl kalbi öldürür, kederi celp eder.¹

Ya Rab! Muhammed ve onun tertemiz Âl'inin hakkına, İslâm ve Müslümanları bu soysuzların şerrinden koru!

(Ey yüce) Allah! Peygamberimizi (salâvatın ona ve Âl'ine olsun) kaybedişimizi, velimizin (İmam-ı Zaman'ın a.f) gaybetini, düşmanlarımızın çokluğunu, sayımızın azlığını, fitnelerin bizi zor durumda bırakmasını ve zamanın aleyhimize çıkışmasını sana şikâyet ediyoruz. O hâlde Muhammed ve Âl'ine rahmet et ve bu duruma karşı kendi peşin fethin, üstün yardımın,

1- Nehcü'l-Belâga, Hutbe 27

(bütün dünyaya) galip kılacağın hak sultan (Hz. Mehdi a.f), bizlere celâl ve azamet bahşedecek olan rahmetin ve vücudumuza giydireceğin sıhhat ile yardımcı ol bizlere!¹

1- İftitah Duası'nın sonları

ÖZEL MÜSPET VELÂ

Özel müspet velâdan maksat, Ehl-i Beyt'in (a.s) velâsıdır. Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) Müslümanları kendi temiz soyuna karşı bir çeşit velâya çağırmuş olmasında hiçbir şüphe yoktur. Yani hatta Ehl-i Sünnet âlimleri bile bunu kabul etmektedirler. Zevî'l-Kurba ayeti¹ özel velâyı beyan etmektedir. Meşhur ve kesin olan Gadir hadisinde yer alan *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."* ibaresi de, daha sonra açıklayacağımız bir çeşit velâyı beyan etmektedir.

"Sizin veliniz ancak Allah, O'nun Resulü ve namaz kı-lıp rükû hâlindeyken zekât veren müminlerdir."² mealindeki ayet-i kerime, Sünnî ve Şia'nın ittifakıyla Hz. Ali'nin (a.s) hakkında nazil olmuştur. Taberî, bu hususta birçok hadis nakletmektedir.³ Büyük Ehl-i Sünnet âlimlerinden olan Zemahşerî de şöyle diyor:

Bu ayet, Ali'nin hakkında nazil olmuştur. Bir kişinin hakkında nazil olduğu hâlde çoğul şeklinde zikrolunmasının sebebi ise, halkı bu işe teşvik ve müminlerin böyle bir karaktere sahip olup hayır işlere, iyilik yapmaya ve fakirlere yardım etmeye düşkün olmalarının

1- "De ki: Ben buna karşı yakınlarıma sevgi dışında sizden hiçbir ücret istemiyorum." Şûra / 23

2- Mâide, 55

3- Tefsir-i Taberî, c.6, s.288-289

lüzumunu ve hatta namazın da bu konuda onlara mani olmaması gerektiğini beyan etmekten ibarettir.¹

Zemahşerî gibi Ehl-i Sünnet ve Cemaat'ın büyüklerinden olan Fahr-i Razî de : *"Bu ayet Ali'nin hakkında inmiştir. Âlimler de rükû hâlinde zekât verme hadisesinin Ali'den başka diğer hiçbir kimseden vaki olmadığına ittifak etmişlerdir."*² diyor.

Ancak "veli"nin manasının ne olduğunda bazı tartışmaları vardır. Biz de ileride ayetin anlamı hakkında sohbet edeceğiz.

Hicrî dördüncü yüzyılda İmamiye'nin büyük şairlerinden olan ve İbn Hammad diye tanınan Ali b. Hammad el-Advî el-Basrî el-Bağdadî, aşağıdaki şiirinde bu manaya işaret etmektedir:

Rükû hâlinde zekât verdiğinden dolayı
Ali'nin velâsını kendi velâsıyla birlikte zikretti Allah
Hani Mübahale gününde de Arş'ın Rabbi
"Muhammed'in nefsi" diye adlandırmıştı Ali'yi ve
bu inkâr edilemeyecek bir hakikattir.³

Daha önce de dediğimiz gibi, İslâm'da müspet ve genel olan bir nevi velâ tavsiye edilmiştir ve **"Mümin erkekler ve mümin kadınlar, birbirlerinin velileridirler."**⁴ ayet-i kerimesi de bu velâyâ değinmektedir.

Şimdiyse diyoruz ki: **"Sizin veliniz ancak Allah'tır..."** ayet-i kerimesi, konuyu öyle bir şekilde açıklamıştır ki, kesinlikle genel müspet velâyı açıklama sadedinde olduğuna ihtimal verilmez. Çünkü Kur'ân-ı Kerim, burada genel bir kaideli açıklamamaktadır. Rükû hâlinde zekât vermenin müstehap veya farz olduğunu açıklamak ve İslâm'ın müstehap veya

1- el-Keşşaf, (Mısır basımı, Hicrî 1373) c.1, s.505

2- et-Tefsirü'l-Kebir, (Mısır basımı, Hicrî 1357) c.12, s.30

3- Reyhanetü'l-Edeb, c.5, s.311

4- Tевbe, 71

farz hükümlerinden birini teşri etmek istememektedir. Bilâkis bu ayet, bir insanın dışarıda yaptığı bir işe işaret etmekte, bu işi o kişinin tanıtıcı özelliği olarak zikretmekte ve o kişi için özel velâyetten ibaret olan bir hüküm ispatlamaktadır.

Bir şahısla ilgili olan somut bir hadisenin çoğul lafzıyla beyan edilmesi meselesine gelince, bunun Kur'ân'da birçok örneği vardır; meselâ:

Derler ki: "Andolsun, Medine'ye bir dönecek olursak, gücü ve onuru çok olan, düşkün ve zayıf olanı elbette oradan sürüp çıkaracaktır."¹

Burada da Kur'ân Kerim, vuku bulmuş bir hadiseye işaret etmekte ve bu sözü söyleyen kimse bir kişi (Abdullah b. Übey) olduğu hâlde "derler" tabirini kullanmaktadır.

Nitekim bugün bizim örfümüzde de bu tarzda söz söyleme yaygın bir durumdur. Söyleyen bir kişi olduğu hâlde "şöyle diyorlar" demekteyiz.

Rükû halinde zekât vermek, Müslümanların arasında yaygın ve alışılmış bir şey değildi ki "Kur'ân-ı Kerim, bütün Müslümanları övmekte ve velâyeti -manası ne olursa olsun- bütün Müslümanlar için ispat etmektedir" diyelim. Bu da ayetin konusunun şahsî ve hususî olduğunu gösteren canlı bir delildir. Yani ibadet ederken rükû hâlinde Allah'ın kullarından da gafil olmayan bir insan varmış ve bu işi yapmıştır. Şimdi Kur'ân-ı Kerim, "O da Allah ve Resulü gibi sizin velinizdir." diye buyuruyor. Buna göre bu ayette belirli bir şahıstan söz edilmekte, onun da Allah ve Resulü gibi müminlerin velisi olduğu ve müminlerin onun velâsını kabul etmeleri gerektiği vurgulanmaktadır.

Ancak bu velâdan maksat nedir acaba? Maksat, halkın onlara karşı beslemesi gerektiği özel bir sevgi ve muhabbet

1- Münafikun, 8

mi? Yoksa daha üstün bir şey mi? Bu, ileride üzerinde duracağımız bir konudur. Şimdilik şunu anlatmak istiyoruz ki bu ayet, bazı Ehl-i Sünnet âlimlerinin zannettiği gibi genel velâyı değil, özel bir velâyı ifade etmektedir.

Özel Müspet Velânın Çeşitleri

Görüldüğü gibi Hz. Ali (a.s) ve Ehl-i Beyt'in diğer fertlerinin velâsı konusunda hiçbir şüphe yoktur. Ancak bu ve diğer ayetlerde, aynı şekilde de Nebevî hadislerde söz konusu olan velâdan maksadın ne olduğu tartışılmıştır. Biz, maksadın aydınlanması için Kitap (Kur'ân) ve Sünnet'te Ehl-i Beyt hakkında gelen "velâ" ve "velâyet" kelimesinin hangi manalarda kullanıldığı üzerinde durmalıyız, kanaatindeyiz. Bu iki kelime genellikle dört manada kullanılmaktadır.

1. Muhabbet veya Karabet Velâsı

Muhabbet velâsı veya karabet velâsının anlamı şudur: Ehl-i Beyt, Peygamber-i Ekrem' in (s.a.a) zevi'l-kurbası'dır (yakınlarıdır) ve halk, onlara karşı genel müspet velânın gerektirdiğinden fazla bir sevgi ve muhabbet beslemekle görevlendirilmişlerdir. Kur'ân-ı Kerim'in ayetleri ve aynı şekilde Şia ve Ehl-i Sünnet tarikleriyle gelen çok sayıda hadisler, Ehl-i Beyt'in, ezcümle Hz. Ali'nin (a.s) muhabbetini, İslâm'ın temel meselelerinden biri olarak beyan etmektedir. Durum böyle olunca, burada iki meseleyle karşılaşyoruz:

Birincisi: Niçin Ehl-i Beyt'in sevgisi üzerinde bu kadar durulmuş ve bu sevginin Allah Teâlâ'ya takarrüp (yakınlaşma) vesilesi kılınması emredilmiştir? Farz edelim ki herkes Ehl-i Beyt'i tanıdı ve onları gerçekten de sevdi. Neticesi nedir? İslâm'ın bütün emirleri bir hikmet ve felsefe üzeredir. Bu yüzden eğer İslâm'ın özünde böyle bir emir söz konusuysa, muhakkak bir hikmet ve felsefesi olmalıdır. Bu sorunun cevabı

şudur: Evet, halk boşu boşuna Ehl-i Beyt'i sevmeye, başka bir tabirle de Ehl-i Beyt'e muhabbet velâsı beslemeye çağırılmamışlardır. Bunun özel bir hikmet ve felsefesi vardır. Kur'ân-ı Kerim, Resul-i Ekrem'in (s.a.a) dilinden bu konuya şöyle açıklık getirmektedir:

"De ki: (Tebliğime karşı) Sizden istediğim yakınlarıma sevgiden ibaret olan ücret¹ bizzat sizin kendiniz içindir."² Muhabbet velâsı, ileride açıklayacağımız gibi diğer velâlar için bir mukaddime ve vesiledir. Sevgi bağıdır ki, halk ile Ehl-i Beyt arasında gerçek bir bağlantı sağlar ve onları Ehl-i Beyt'in vücutlarından, eserlerinden, sözlerinden, öğretilerinden ve davranışlarından yararlanmaya sevk eder.

"Cazibe ve Dafia-i İmam Ali (Bilinmeyen Simasıyla Hz. Ali) adlı kitabımızda aşk ve sevginin, özellikle de insanları terbiye etme, ruhları harekete geçirme ve ruhî özellikleri altüst etme açısından çok etkin bir amil olan temiz insanlar ve İlâhî velilere karşı beslenen aşk ve sevginin fayda ve sonuçları hakkında genişçe bahsetmiş bulunuyoruz. Bu yüzden de o bahsi burada tekrarlamıyoruz.

İkincisi: Acaba muhabbet velâsı Şia'ya özgü bir şey mi? Yoksa Müslümanların diğer fırkaları da buna inanıyorlar mı?

Cevap olarak: "Muhabbet velâsı, Şia'ya mahsus olmayıp Müslümanların diğer fırkaları da buna önem veriyorlar." demeliyiz.

Ehl-i Sünnet'in dört mezhep imamlarından biri olan İmam Şafiî, meşhur bir şiirinde şöyle diyor:

Ey atlı (kardeş)! Mina'nın küçük taşlarla dolu olan semtinde dur

Ve sabah vakti hacılar Fırat nehri gibi (Meş'ar'dan)

1- Şûra, 23

2- Sebe', 47

Minaya akın yaptıkları zaman
Hıyf'te oturanlara da, oradan ayrılanlara da haykır:
Eğer Âl-i Muhammed'i sevmek Râfızîlikse¹
İnsanlar da, cinler de şahit olsunlar ki, ben de
Rafızîyim.²

Yine o diyor ki:

Ey Resulullah'ın Ehl-i Beyt'i! Sizi sevmek
Allah'ın Kur'ân'da indirdiği bir farzdır
Büyük iftiharlarınızdan şu yeter ki:
Kim namazda size salâvat getirmese, namazı
batıldır.³

Yine o diyor ki:

Tuttukları yolları insanları
Sapıklık ve bilgisizlik denizlerine attığını gördü-
ğüm zaman
Allah'ın adıyla kurtuluş gemilerine bindim
Ki onlar, peygamberlerin sonuncusu (Muhammed)
Mustafa'nın Ehl-i Beyt'idir
Ve Allah'ın ipine sarıldım ki o da, onların velâsıdır
O ipe sarılmaya emrolduğumuz gibi.⁴

Hilâfet meselesinde Şia'ya karşı savaş ilân eden Zemahşerî
ve Fahr-i Razî de, muhabbet velâsı konusunda bir hadis riva-
yet etmişlerdir. Fahr-i Razî Zemahşerî'den Peygamber'in şö-
le buyurmuş olduğunu naklediyor:

1- Rafz, bir şeyi bırakmak ve terk etmek demektir. Bazı sebeplerden dolayı Şia'ya Rafızî diyorlardı.

2- Fahr-i Razî, et-Tefsirü'l-Kebir, c.27, s.166

3- *Muhaddis-i Kummî*, el-Kuna ve'l-Elkab ve Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s.104

4- *Muhaddis-i Kummî*, el-Kuna ve'l-Elkab

Kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, şehit olarak ölmüştür. Bilin ki, kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, günahları bağışlanmış olarak ölmüştür. Bilin ki, kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, tövbe etmiş olarak ölmüştür. Bilin ki, kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, imanı kâmil olmuş bir mümin olarak ölmüştür...¹

Arap edebiyatında, Fars edebiyatındaki Hafız gibi bir kimse olan Mısırlı ünlü arif ve şair İbn Farız şöyle diyor:

Allah'ım! Eğer senin visaline erişmezsem, ömrüm boşuna geçmiştir

Şimdi bir tek şeyden başka elimde hiçbir şey yoktur
O da Kusay'ın² evlâtlarından hak olarak gönderilen
Peygamber'in

İtret'ine (Ehl-i Beyt'ine) beslediğim velâdan ibarettir.

Gerçi burada velâdan daha yüce bir manayı kastetmiş olması da muhtemeldir, ancak şu kadarı kesindir ki, muhabbet velâsı muhakkak kastedilmiştir.

Molla Abdurrahman-ı Camî -ki Kadı Nurullah onun hakkında, *"İki Abdurrahman Ali'yi incitti: Mülcem oğlu Abdurrahman-ı Muradî ile Abdurrahman-ı Camî."* demiştir-Ferazdak'ın İmam Seccad (a.s) hakkındaki ünlü kasidesini şiir şeklinde Farsçaya çevirmiştir.

1- *Fahr-i Razî*, et-Tefsirü'l-Kebir, c.27, s.166; *Zemahşerî*, el-Keşşaf, c.4, Şûra Suresi'nin 23. ayetinin altında.

Hz. Emirü'l-Müminin (a.s) da Nehcü'l-Belâga'da, 232. hutbenin (Subhi Salih'in hazırladığı Nehcü'l-Belâga'da ise 190. hutbenin -Çev-) sonlarında şöyle buyuruyor:

"Sizden her kim Rabbinin hakkını, Resulü'nün ve Ehl-i Beyti'nin hakkını tanıyarak yatağında ölürse, şehit olarak ölmüştür ve ecri de Allah'a aittir; niyet ettiği iyi amelinin sevabını da hak etmiştir ve niyeti kılıcını sıyırap cihat etmesinin yerine geçer."

2- Kusay, Peygamberimizin dördüncü ceddinin adıdır.

Derler ki Camî, "Ferazdak'ın ölümünden sonra rüya âleminde kendisine, 'Allah Teâlâ sana ne yaptı?' diye sormuşlar. O da, 'Ali b.Hüseyin'in hakkında söylediğim o kaside vasıtasıyla Allah beni bağışladı.' diye cevap vermiş." şeklinde bir rüya nakletmiş, daha sonra da şöyle demiştir: *"Eğer Allah Teâlâ bu kaside için bütün insanları bağışlasa, şaşmamak gerekir."*

Camî, Ferazdak'ı zindana atıp işkence eden Hişam b. Abdülmelik'in hakkında da şöyle diyor:

Eğer (Abdülmelik'in) gözü gerçekleri görseydi
Salih ve dindar biri olsaydı
Zülüm elini uzatıp hapse atmazdı onu
Hapise yerine kendisine hediyeler verirdi.¹

Binaenaleyh, muhabbet velâsı konusunda Şia ile Ehl-i Sünnet arasında hiçbir ihtilâf yoktur. Sadece Nasıbîler bundan müstesna olup Ehl-i Beyt'i sevmez, onlara buğz ederler. Ne var ki onlar, İslâm camiasından dışlanmış ve kâfirler gibi necistirler. Allah'a hamdolsun ki, asrımızda yeryüzü onların necis vücutlarından temizlenmiş bulunuyor.

Elbette yine de ara sıra bazı kişilerin bazı kitaplar yazarak Müslümanların topluluğunu parçalamak istediklerini görüyoruz. Aynen birkaç tane bizimkiler gibi. Bu da onların asliyeti olmadığına ve aynen bizimkilerden olan yoldaşları gibi beynelmilel sömürgeciliğin pis piyonları olduğuna açık bir delildir.

Zemahşerî ve Fahr-i Razî, geçen hadisın devamında Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu da naklediyorlar:

Bilin ki, kim Âl-i Muhammed buğzu üzere ölürse,
kâfir olarak ölmüştür. Bilin ki, kim Âl-i Muhammed
buğzu üzere ölürse, cennet kokusunu duymayacaktır.
İmam Sadık (a.s) da şöyle buyuruyor:

1- Silsiletü'z-Zeheb

Allah Teâlâ, köpekten daha necis bir mahlûk yaratmamıştır. Fakat biz Ehl-i Beyt'e düşmanlık eden kimse, hiç şüphesiz ondan da necistir.¹

Velânın bu türüne, "velâ sahibi" olmaları itibariyle Ehl-i Beyt'e nispet edildiğinde "karabet velâsı"; Ehl-i Beyt'e sevgi besleme konusundaki vazifeleri bakımından da Müslümanlara nispet edildiğinde "muhabbet velâsı" demeliyiz.

"Velâ" kökünün muhabbet anlamında kullanılmış olduğu tartışma götürmese gerek. Özellikle de (Ehl-i Beyt İmamları'na hitap okunan) ziyaretlerde bu mana ile çok karşılaşmaktayız. Örneğin (söz konusu ziyaretlerde geçen) "*Muvâlin limen vâlâkum ve muâdin limen âdâkum*"² veya "*muvâlin lekum ve li evliyâikum ve muâdin li â' dâikum*"³ ve bunlar gibi ibarelerde -ki çoktur da- "velâ" kökünün muhabbet ve sevgi anlamında olduğunda hiç şüphe yoktur.

Asıl tartışma konusu olan iki şeydir:

1) Bizzat "veli" kelimesi, "dost" anlamında kullanılmış mı, kullanılmamış mı?

2) Emirü'l-Müminin'in (a.s) velâyetini ispatlayan "**Sizin veliniz ancak...**"⁴ ayet-i kerimesinde geçen "veli" sözcüğünün manası nedir acaba?

Bazıları, Kur'ân-ı Kerim'de nerede bu kelime kullanılmış ve ilk bakışta "dost" anlamında olduğu sanılıyorsa, biraz dikkat edildikten sonra bu anlamda olmadığının ortaya çıkacağına inanmaktadırlar. Örneğin, "**Allahu veliyyü'llezîne âmenû yuh-**

1- Vesailü'ş-Şia, (yeni baskı,) c.1, s.159

2- "Ben sizi sevenlerle dost ve size düşman olanlara düşmanım." (Çev.)

3- "Ben siz ve sizi sevenlerle dost ve size düşman olanlara düşmanım." (Çev.)

4- Mâide, 55

ricuhum mine'z-zulumâti ile'n-nûr"¹ ayetinin anlamı, "Allah, müminlerin dostudur..." değildir. Bu ayet şunu ifade etmek istemektedir ki: "Allah, özel inayetiyle müminlerin durumlarında tasarruf etmekte ve özel hıfzıyla onları korumaktadır."

Aynı şekilde, **"Elâ inne evliyâe'llahi lâ havfun aleyhim ve lâ hum yahzenûn"**² ayet-i şerifesinin anlamı, "Allah'ın dostlarına bir korku yok..." değildir. Burada "veli" kelimesi, "meful" anlamına gelen "fe'il" kabilindendir. Buna göre ayetin manası şöyledir: "Onlar ki Allah onların veliyy-i emridir ve Allah onların işlerinde tasarruf eder, onlara bir korku ve hüzn yoktur."

Hakeza **"Ve'l-mü'minûne ve'l-mü'minâtu ba'zuhum evliyâu ba'z"**³ ayet-i kerimesinin anlamı, "Müminler birbirlerinin dostlarıdır." değil, "Müminler, birbirlerine karşı müteahhitler, birbirlerinin işlerine karışırlar ve birbirlerinin alınyazılarında etki bırakırlar."dır. Onun için de ayetin devamında şöyle buyurmaktadır: **"Marufu (iyiliği) emreder, münkerden (kötülükten) sakındırırlar."**

Buradan ikinci sorunun cevabı da bilinmiş oldu. Söz konusu ayetin de anlamı, "Allah, Peygamber ve Ali sizin dostlarınızdır." değildir. Ayetin anlamı şudur: "Onlar, sizin kayyımınız ve işlerinizde tasarruf hakkına sahip olanlardır."

Hatta "veli" kelimesinin "dost" anlamında kullanıldığını kabul etsek dahi, burada bu mana kastedilemez. Çünkü münhasır olarak *"Sizin dostunuz ancak Allah, Peygamber ve Ali'dir."* demek doğru olamaz. İşte buradan da bazı Ehl-i Sünnet müfessirlerinin, "Bu ayet mühim bir konuya değinmemektedir. Sadece 'Ali sizin dostunuzdur' veyahut -'feil'in 'meful' anlamında olduğunu söylersek- 'Ali'yi sevmeli, ona karşı muhab-

1- Bakara, 257

2- Yûnus, 62

3- Tevbe, 71

bet beslemelisiniz' demek istemektedir." yollu sözlerinin batıl olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu beyana göre, özel müspet velâyı ifade eden "**Sizin veliniz, ancak...**" ayet-i şerifesinde sadece muhabbet velâsı değil, ileride açıklayacağımız daha yüce bir velâ söz konusudur.

2. İmamet Velâsı

İmamet ve Önderlik Velâsı: Başka bir deyişle de, dinî konularda merci olma makamı. Yani bir makam ki, halk ona uymalı, bütün işlerinde ve davranışlarında onu örnek edinmeli ve dinin emirlerini ondan öğrenmeli. Bir başka ifadeyle de: Dinî liderlik.

Böyle bir makam, ismeti (masumluluğu) gerektirmekte ve bu makama sahip olan kimsenin kavli (sözü) ve fiili (iş), başkaları için senet ve hüccettir. Bu makam, Kur'ân-ı Kerim'in Peygamber-i Ekrem hakkında buyurduğu makamdan ibarettir:

Andolsun, sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah'ı çokça zikrederler için Allah'ın Resulü'nde güzel bir örnek vardır.¹

De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın."²

Allah Teâlâ bu ayetlerde, Resulullah'ı (s.a.a), insanların davranış ve ahlâklarını kendisinin davranış ve ahlâkına uydurmaları ve onu kendileri için mukteda edinmeleri gereken bir örnek olarak tanıtmıştır. Bu da onun günah ve hatadan masum olduğuna delildir. Çünkü eğer ondan bir hata veya günahın sadır olması mümkün olsaydı, Allah Teâlâ onu (bütün hareketleri örnek edilmesi gereken bir) lider ve mukteda olarak tanıtmazdı.

1- Ahzâb, 21

2- Âl-i İmrân, 31

Bu makam, Peygamber'den sonra Ehl-i Beyt'e yetişti. Ehl-i Sünnet âlimlerinin de çoğunun siret, tarih ve hadis kitaplarında bildirdikleri ve yaklaşık olarak otuz sahabîden¹ rivayet edilen bir hadise göre Peygamber (s.a.a), kendinden sonra Ehl-i Beyt'i imamet ve liderliğe seçti. O hadiste Peygamber(s.a.a) şöyle buyuruyor:

Ben sizin aranızda iki değerli şey bırakmış bulunuyorum: Allah'ın kitabını ve itretim (öz soyum) olan Ehl-i Beyt'imi. Bu ikisi (Kevser) havuz(un)da bana kavuşuncaya kadar asla birbirinden ayrılmazlar. Onun için sakın onlardan öne geçmeyin; yoksa bedbaht olursunuz. Onlardan geri de kalmayın; yoksa yine bedbaht olursunuz. Onlara bir şey öğretmeye de kalkışmayın; çünkü onlar sizden daha bilgilidirler.

Görüldüğü gibi Peygamber (s.a.a), bu hadiste Ehl-i Beyt'i Allah'ın kitabının dengi olarak zikrediyor. Allah Teâlâ ise kendi kitabının hakkında şöyle buyuruyor: **"Batıl ona önünden de, ardından da gelemmez."**²

Eğer Ehl-i Beyt'te batıl ve yanlış bulaşma ihtimali olsaydı, bu şekilde Allah'ın kitabı ile bir arada ve onun dengi olarak zikrolunmazlardı. Eğer onlar da Nebiyy-i Ekrem (s.a.a) gibi günah ve hatadan masum ve münezzeh olmasalardı, bu şekilde onun yerine rehber ve mukteda olarak tayin edilmezlerdi. Demek istediğimiz; bu hadisin içeriğı, hadiste söz konusu olan kişilerin masum olduklarına delâlet etmektedir. Hâce Nasiruddin Tusî'nin ifade ettiğı gibi, başkalarının ne bir

1- Bu konuda Kum Havza-i İlmiyesi'nin değerli âlimlerinden Kıvamuddin Casbî-i Kummî'nin Ayetullah Burucerdî'nin emri üzerine bu hadisin senetleri hakkında telif etmiş olduğı ve "Daru't-Takrib Beyne'l-Mezahibi'l-İslâmîyye" tarafından basılıp neşredilen risaleye bakabilirsiniz.

2- Fussilet, 42

masumları var, ne de biri için böyle bir iddiada bulunmuşlar. Onun için bu hadisin bizim pak İmamlarımızdan başka bir mısradaki yoktur.

İbn Hacer diyor ki:

Peygamber'in "*Onlardan öne geçmeyin; yoksa bedbaht olursunuz. Onlardan geri de kalmayın; yoksa yine bedbaht olursunuz. Onlara bir şey öğretmeye kalkışmayın; çünkü onlar sizden daha bilgilidirler.*" şeklindeki sözü, yüksek ilmî derecelere ulaşan ve dinî vazifeleri yerine getirmeye liyakati olan Ehl-i Bey'ten birinin varlığıyla diğerlerine sıra yetişmeyeceğini ifade etmektedir.¹

Hafız Ebu Nuaym, İbn Abbas'tan Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu naklediyor:

Kim benim yaşadığım gibi yaşamak, benim öldüğüm gibi ölmek ve sürekli olan cennette oturmak isterse, benden sonra Ali'yi veli edinsin,² onun velisini de veli edinsin ve benim soyumdan olan ve benim balçığımdan yaratılan imamlara uysun. Çünkü benim ilmim ve anlayışım onlara verilmiştir. Yazıklar olsun onların üstünlüklerini yalanlayan ve onlar hakkında benimle ilişkisini kesen kimselere! Bunlar benim şefaa-time erişmeyeceklerdir.³

Liderin söylediği her söz ve yaptığı her iş bir İlâhî senet ve hüccet olarak telakki edilecek şekildeki dinî imamet ve liderlik, bir nevi velâyettir. Çünkü bu, halkın işlerinde bir çeşit tasallut, tedbir ve tasarruf hakkına sahip olmak anlamındadır.

Genel olarak her öğretmen ve her eğitmen -öğretmen ve eğitmen olması itibariyle- öğretilen ve eğitilen şahsın velisi ve

1- es-Savaiku'l-Muhrika, s.135

2- Hadiste "fe'l-yuvali Aliyyen" ibaresi yer almıştır. Velânın çeşitli manalarına göre de bu cümlelerin anlamı değişir.

3- Hilyetü'l-Evliyâ, c.1, s.86

hâkimi sayılmakta ve onun işlerinde tasarruf etmektedir. Kaldı ki bizim burada sözünü ettiğimiz öğretmen ve eğitmene bu hak Allah tarafından verilmiştir.

"Sizin veliniz, ancak Allah, O'nun Resulü ve namazı dosdoğru kılan ve rûkû hâlindeyken zekât veren müminlerdir." ayet-i kerimesi, işte böyle bir velâyete değinmektedir. Fakat "Bu ayet-i kerime, böyle bir velâyete değinmektedir." derken velâyetin daha sonra açıklayacağımız diğer bazı kısımlarına da şamil olmadığını kastetmiyoruz. Burada sadece, "Bu ayet, dinî liderlik ve mercilik anlamına gelen imamet velâsına da şamildir." demek istiyoruz. Geçen hadislerin bazısında da "veli" kelimesi, imamet velâsı anlamında kullanılmıştır.

Bu tür velâyı imama nispet edersek, "dinî liderlik ve mercilik hakkı"; ümmetin fertlerine nispet edersek de, bu hakkı kabullenme anlamına gelir.

3. Ziamet Velâsı

Ziamet velâyeti, yani siyasî-sosyal liderlik hakkı. Toplum, rehberine muhtaçtır. Toplumun başına geçecek, halkın toplumsal işlerini yürütecek ve halkın mukadderatına musallat olacak kimse, Müslümanların veliyy-i emridir. Peygamber-i Ekrem, hayatları zamanında Müslümanların veliyy-i emri idiler ve bu makamı Allah ona vermişti. Peygamber'den sonra da bu makam, inkâr edilemeyecek birçok deliller gereğince Ehl-i Beyt'e yetişmiştir. **"Allah'a itaat edin; Peygamber'e ve emir sahiplerinize de itaat edin."**¹ ayet-i kerimesi, aynı şekilde Mâide Suresi'nin ilk ayetleri, Gadir hadis-i şerifi ve **"Sizin veliniz, ancak..."** ayeti ile **"Peygamber, müminlere kendilerinden daha evlâdır."**² ayetinin umumu böyle bir velâyetten söz etmektedir.

1- Nisâ, 59

2- Ahzâb, 6

Peygamber-i Ekrem'in böyle bir makama sahip bulunduğunda ve bunun bir İlâhî makam olduğunda, yani halk tarafından kendisine tefviz edilmiş (bırakılmış) bir yetki değil, Allah Teâlâ'nın ona inayet ettiği bir hak olduğunda Şia ile Ehl-i Sünnet arasında hiçbir ihtilâf yoktur. Ehl-i Sünnet kardeşlerimiz, buraya kadar bizimle beraberdirler. Fakat Peygamber'den sonra "ziamet velâsı"nın hükmü nedir acaba? Şüphesiz halk, toplumun sarsılmaması ve hercümerç vücuda gelmemesi için hâkim ve veliyy-i emr olarak bir kimse ve bir makama itaat etmelidir. Bu makama kim geçecek, kim geçmelidir? Acaba İslâm, bu konuda bir hüküm belirlemiş mi, yoksa tamamıyla susmuş mu? Eğer bir hüküm belirlemişse nedir o hüküm? Acaba halka, Peygamber'den sonra istedikleri kimseyi seçme yetkisi mi verilmiş ve ona itaat etmek de herkese farz mı? Yoksa Peygamber-i Ekrem, rihlet etmeden önce bu büyük ve önemli makam için kendi yerine belli bir kişiyi mi tayin etmiş?

Burada yeri gelmişken, Kur'ân-ı Kerim'den istifade edildiği üzere Peygamber-i Ekrem'in, ümmetin arasındaki sosyal makamları hakkında biraz konuşalım.

Kur'ân-ı Mecid ve Peygamber'in sünnet ve siretinden, Peygamber-i Ekrem'in Müslümanların arasında aynı zamanda üç makama sahip olduğu anlaşılmaktadır:

Birincisi: Peygamber, bir dinî lider ve dinî merci idi. Yani imamet velâyetine sahipti, sözü ve ameli senet ve hüccetti:

Peygamber size ne verdiyse, onu alın ve sizi neden sakındırıdıysa, ondan da sakının.¹

İkincisi: Peygamber, kaza (kadılık) velâyetine sahipti. Yani hukukî ihtilâflar ve dahilî anlaşmazlıklarda hükmü geçerliydi:

Hayır, Rabbine andolsun, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem kılıp sonra senin verdiği hük-

1- Haşr, 7

me, içlerinde hiçbir sıkıntı bulmaksızın, tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, iman etmiş olmazlar.¹

"Velâyet" kelimesinin, birinci hususta olduğu gibi burada da kullanılması doğru olmasıyla birlikte, pratikte bu kelimenin kazaî velâyet babında kullanıldığını görmüş değiliz.

Üçüncüsü: Peygamber'in siyasî ve içtimaî velâyeti vardı. Yani, Allah'ın hükümlerinin mübelliği (ileticisi) ve mübeyyi-ni (açıklayıcısı) ve Müslümanların kadısı olmasının yanı sıra, ayrıca Müslümanlar toplumunun yöneticisi ve idarecisi idi; Müslümanların veliyy-i emri idi; İslâm toplumunun yetki sahibi idi. **"Peygamber, müminler üzerinde kendilerinden daha yetkilidir."** ve hakeza **"Allah'a itaat edin; Peygamber'e ve emir sahiplerinize de itaat edin."** ayet-i kerimeleri, bu velâyeti ifade etmektedirler. Elbette Peygamber-i Ekrem'in bir dördüncü makamı da vardır ki, onu da sonra zikredeceğiz. Resul-i Ekrem, resmen halka hükümet ediyor ve siyasî yönden Müslümanlar toplumunu yönetiyordu. **"Onların mallarından sadaka al; bununla onları temizlemiş, arındırmış olursun."**² ayet-i kerimesinin hükmünce halktan vergi alıyor, İslâm toplumunun malî ve ekonomik işlerini idare ediyordu.

Resul-i Ekrem'in saydığımız bu üç makamından sonuncusu, hilâfet bahsinin kökünü oluşturmaktadır.

Şunu hatırlatmak gerekir ki, "imamet" kelimesi, kendisinden din öğretileri alınan makam hususunda kullanıldığı, yani "imam" denip "din öğretilerinin kendisinden alınması gereken kimse" kastedildiği gibi -ki Ehl-i Sünnet de bu açıdan Ebu Hanife, Şafiî, Malik ve Ahmed'e "imam" diyorlar- sosyal ve siyasal liderlik hususunda da çok kullanılmıştır.

Resul-i Ekrem buyurmuştur ki:

1- Nisâ, 65

2- Tevbe, 103

Müslüman bir kişinin kalbi üç şey hakkında hiçbir zaman tereddüde kapılıp ihanet etmez: İşlerde Allah için ihlâslı olmak, Müslümanların imamlarına (önderlerine) nasihatte bulunmak (onların hayrını istemek) ve Müslümanların cemaatinden ayrılmamak.¹

Hz. Ali de (a.s), Nehcü'l-Belâga'da kaydedilen bir mektubunda şöyle buyuruyor:

En büyük hıyanet, ümmete edilen hıyanettir. En çirkin hile de, (toplumu yöneten) imamlara yapılan hiledir.²

Çünkü bu hilenin neticesi, Müslümanların zararına olmaktadır. Bir geminin kaptanı, o gemiyi doğru hidayet ediyorsa eğer, bir adam kalkıp kaptanı aldatır ve gemiyi tehlikeyle karşılaştırırsa, yalnızca kaptana hıyanet etmiş olmaz; bilâkis gemideki insanların hepsine hıyanet etmiş olur.

Bu cümlede de "imam" kelimesi sosyal liderlik anlamında kullanılmıştır. İslâm tarihinde, Müslümanların ve hatta pak İmamlarımızın da kendi asırlarının halifelerine "imam" kelimesiyle hitap ettiklerine çokça rastlamaktayız. Ancak bu mada imam; bazen imam-ı adl'dir, bazen de imam-ı cev'r'dir. Müslümanların da bunların her birine karşı birtakım özel vazifeleri vardır.

Peygamber-i Ekrem, Ehl-i Sünnet ve Şia'nın rivayet ettiği meşhur bir hadisinde şöyle buyuruyor:

En üstün cihat, zalim bir imamın (önderin) önünde hak bir sözü söylemektir.³

Yine Peygamber-i Ekrem buyuruyor ki:

Üç şey dinin afeti sayılır (ve aynen bir bitki veya hayvanı mahveden bir afet gibi dini mahveder): Za-

1- Usul-i Kâfi, c.1, s.403

2- Nehcü'l-Belâga, Mektup 26

3- Usul-i Kâfi, c.1, s.60

lim lider, cahil abid ve günahlardan çekinmeyen (takvasız) âlim.¹

Dahası, bizzat Kur'ân-ı Kerim'de insanları cehennem ateşine çağıran önderler hakkında "imam" tabiri kullanılmıştır: **"Onları ateşe çağıran imamlar (önderler) kıldık."**²

Elbette hiç şüphe yok ki, "imam" veya "eimme" (imamlar) kelimesi, daha çok adil ve salih önderler hakkında kullanılmaktadır. Şia örfünde de "imam" kelimesi söylenildiği zaman hak ve masum önderler -ki on iki kişidirler- kastedilmektedir.

4. Tasarruf Velâsı

Tasarruf velâsı veya manevî velâ, velâyetin en yüksek merhalesidir. Velâyetin diğer kısımları, ya Ehl-i Beyt'in Resul-i Ekrem'e yakınlıkları, artı kendilerinin sahip oldukları taharet (temizlik) ve kadaset (kutsallık) makamı ile ilgilidir; ya da onların ilmî veya içtimaî salâhiyetleriyle ilgilidir. Her iki hususta da "velâyet" diye adlandırdığımız şey, teşri ve sözleşme sınırlarından öteye geçmemektedir. Ne var ki bu sözleşmenin temelinde onların ilmî veya içtimaî salâhiyetleri yatmaktadır. Ama tasarruf velâyeti veya manevî velâyet, bir nevi olağanüstü tekvinî iktidar ve tasalluttur. Önce tasarruf velâyetinin ne demek olduğunu ve buna inananların ne söylemek istediklerini bilmeliyiz.

Tekvinî velâyet nazariyesi, bir yandan yeryüzünde vücud gelen insan adındaki şu harikulâde mevcutta gizli olan istidatlar ve bilkuvve sahip olduğu kemalleri, diğer yandan da bu mevcudun Allah ile olan rabıtası ile ilgilidir. Velâyet-i tekvinîden, insanın ubudiyet (kulluk) yolunu kat ederek, **"kurb-i İlâhî"** makamına ulaşması kastedilmektedir. Bir in-

1- el-Camiu's-Sağir, c.1 s.4

2- Kasas, 41

san "kurb" (yakınlık) makamına -kurbün yüksek merhaleleri kastedilmekte- ulaşırsa, başlı başına bir hakikat ve gerçeklik olan "insanî maneviyat" onda mütemerkiz olur. Böyle bir maneviyata sahip olduğu için de maneviyat kfilesinin baş emiri, zamirlere (kalplere) musallat, amellere şahit ve zamanın hücceti olur. Yeryüzü, hiçbir zaman böyle bir maneviyatı taşıyan bir velisiz, başka bir deyişle de insan-ı kâmilisiz kalmamıştır, kalmaz.

Bu anlamdaki velâyet; nübüvvet, hilâfet, vesayet (vasilik) ve din hükümlerinde mercilik anlamındaki imametten başka bir şeydir. Nübüvvet, hilâfet ve vesayetten başka bir şey oluşu hakikîdir; ama imametten başka bir şey oluşu kavramsal ve itibarîdir.

Nübüvvet, hilâfet ve vesayetten başka oluşunun hakikî olmasından, nebi, vasi veya halife olan bir kimsenin "veli" olamayacağını kastetmiyoruz. Maksudımız; nübüvvet, vesayet ve hilâfetin velâyetten başka bir hakikat olduğudur. Yoksa büyük peygamberler, özellikle de onların sonuncusu, "**velâyet-i külliye-i İlâhiye**"ye sahiptiler.

İmametden başka oluşunun itibarî olduğundan da maksudımız, bu ikisinin gerçekte bir makam olup, bir bakıma "imamet", bir bakıma da "velâyet" diye adlandırıldığıdır. "İmamet" kelimesi, İslâmî tabirlerin birçoğunda söz konusu manevî velâyet anlamında kullanılmıştır. İmametnin çok geniş bir anlamı vardır. İmamet, yani önderlik. Dinin hükümleri konusunda başvurulacak olan bir kimse önder (imam) olduğu gibi, bir siyasî-sosyal lider de önderdir; bir batın (ruh ve nefis) mürebbisi, bir manevî rehber de önderdir.

Şia inancında velâyet meselesi üç yönden söz konusudur ve her üç yönde de imamet kelimesi kullanılmıştır:

Birincisi: Siyasî yönden. Yani Peygamber'in yerinde oturmaya, Müslümanların siyasî ve sosyal liderliğini üstlenmeye

hak kazanan, bu makama herkesten daha lâıyk olan kimse kimmiş ve Peygamber'den sonra kim Müslümanların lideri olmalıymış? Bu konuda Şia, Peygamber'in Allah tarafından Hz Ali'yi (a.s) bu makama tayin ettiğine inanmaktadır. Meselenin bu yönü, hâlihazırda amelî eseri olmayan tarihî ve itikadî bir meseledir.

İkincisi: Peygamber'den sora dinin hükümlerini açıklayacak olanlar kimlerdir? Bunlar, ilimlerini hangi yoldan elde etmişler? Hükümleri açıklamada masumlar mı, değiller mi? Bilindiği gibi bu konuda da Şia, Masum İmamlar'ın imame-tine kaildir. Bu yön hem itikadî açıdan, hem de amelî açıdan söz konusudur.

Üçüncüsü: Manevî ve batınî yönden. Şia'ya göre bütün zamanlarda daima evren ve insan üzerinde gaybî nüfuzu olan; ruhlara, nefislere ve kalplere nezaret eden, evren ve insan üzerinde bir nevi tekvinî tasallutu olan bir insan-ı kâmil vardır. Bu itibarla da ona "**hüccet**" denilmektedir. Bazılarının da dediği gibi "**Peygamber, müminlere kendilerinden daha evlâdır.**"¹ ayet-i kerimesinin bu tür velâyete de şamil olduğu hiç de uzak bir ihtimal değildir.

Tasarruf velâyeti veya tekvinî velâyetten maksat, bazı cahillerin zannettiği gibi "Allah tarafından yer ve göğü o yönetiyor, o yaratıyor, o rızık veriyor, o diriltiyor ve o öldürüyor" denilecek şekilde bir insanın evrenin yöneticiliği ve müdebbirliği makamına ulaşması değildir.

Gerçi Allah Teâlâ, âlemi sebepler ve müsebbepler nizamı üzere yaratmıştır ve Kur'ân dilinde "melâike" diye adlandırılan mevcutlar, Allah'ın izniyle işleri tedbir etmekte² ve işlerin bir bölümünü yapmaktalar³ ki bunun, Kur'ân-ı Kerim'de buy-

1- Ahzâb, 6

2- Nâziât, 5

3- Zâriyât, 4

rulduğu gibi, Allah'ın mülk ve yaratmada şeriki olmaması ve hiçbir varlığın, yardımcı ve destekçi anlamında Allah'ın velisi ve hatta araç ve aleti sayılmamasıyla¹ hiçbir çelişkisi yoktur. Ama bütün bunlarla birlikte yaratılanın Yaratana nispeti, mutlak yaratılmışlık ve muhtaçlıktan, daha açıkçası hiçlikten başka bir şey değildir. Kur'ân-ı Kerim, Allah Teâlâ'yı gına ve ihtiyaçsızlığın en yüksek mertebesinde tanıttığı ve örneğin **"Allah, ölüm zamanında canları tam olarak alır..."**² buyurduğu hâlde, **"De ki: Size vekil kılınan ölüm meleği, sizin hayatınıza son verecek..."**³ ve **"Melekler, kendilerine zulmedenler olarak onların canlarını aldıklarında..."**⁴ da buyuruyor. **"Allah, her şeyi gözetleyip koruyandır."**⁵ buyurduğu hâlde, **"O, size koruyucular gönderir. Sonunda sizden birinize ölüm gelip çatdığı zaman, elçilerimiz onun hayatına son verirler."**⁶ de buyuruyor.

Bu ayet-i kerimede hem koruyucu, hem de can alıcı olan bazı elçilerden (melekler) söz edilmektedir.

Bütün bunlardan anlaşıyor ki, tevhit akidesi açısından Allah'ın emirleri ve iradesinin uygulayıcıları olarak birtakım vasıtaların varlığına inanmanın, Allah'ın izniyle ve Allah'ın iradesiyle işlerin tedbirini Allah'tan başkasına nispet etmenin hiçbir sakıncası yoktur.

Fakat bununla birlikte evvelâ İslâmî edep; yaratma, rızık verme, diriltme ve öldürme gibi şeyleri Allah'tan başkasına nispet etmememizi gerektirmektedir. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'in bütün çabası, sebepler ve vasıtaları aşır asıl kaynağa ulaşmamız ve âlemin baş müdebbirine -ki vasıtalar da onun

1- İsrâ, 111

2- Zümer, 42

3- Secde, 11

4- Nahl, 28

5- Hûd, 57

6- En'âm, 61

mahlûku, emirlerinin mücrisi ve hikmetinin mazharıdır-
larmış. Yönelmemiz yönündedir.

İkinci olarak; Allah Teâlâ, vasıtalar bakımından âlemi özel bir nizam üzere yaratmıştır. İnsan hiçbir zaman kâmilleşme yolundaki seyir ve sülûkü neticesinde feyiz vasıtalarından herhangi birinin yerini alamaz. Bilâkis, kendisi de feyzi, o vasıtalarından alır. Yani melek ona vahiy getirir, melek onu korumakla görevlendirilir ve melek onun ruhunu kabzeder. Aynı zamanda o insanın, Allah'a yakınlık bakımından o melekten daha üstün olup, daha geniş bir vücuda sahip olması da pekâlâ mümkündür.

Bir de şu var: Biz, kâmil veya nispeten kâmil bir insanın tasarruf velâyeti veya tekvinî velâyetinin sınırlarını dakik bir şekilde belirleyemeyiz. Yani elimizde olan Kur'ân ve ilmî delillerin tümü, üstü kapalı bir şekilde insanın, iradesi âleme hâkim olacak bir makama ulaşabileceğini ispat etmektedir. Ama ne derecede? Bunun bir sınırı var mı, yok mu? Bu bizim haddini aşan bir meseledir.

Üçüncü olarak da şunu hatırlatmalıyız ki, tasarruf velâyeti, ancak nefsanî vesveselerden tamamıyla temizlenmiş olan bir kulun ulaşabileceği bir makamdır. Bu, keyfî ve herhangi bir insanın heva ve hevesine uyacak bir kudret değildir. Esasen, henüz heva ve hevesler ve kendi başına buyruk isteklerin esaretinde olan bir insan, böyle kerametlerden mahrumdur. Bu derecede temiz bir insanın iradesi (bir işi yapmaya karar vermesi), kesinlikle bizlerde irade uyandıran (bir işi yapmaya karar vermeme sebep olan) mukaddimelerden kaynaklanmamaktadır. Ancak derunî bir tahrik ve gaybî bir işaret, onda irade uyandırabilir. Acaba bu tahrik ve işaret ne şekilde olmakta ve hakikati nedir? Bunu bizler bilmiyoruz. Onun içindir ki böyle insanlar, *"bazen en yüksek yerde otururlar, bazen de ayaklarının önünü bile görmezler."*

Kur'ân'daki "**De ki: Kendim için ne bir yarara, ne de bir zarara malik değilim...**"¹ ayet-i kerimesine gelince; açıktır ki, *"Bütün yarar ve zararların asıl maliki Allah'tır, benim de kendi yarar ve zararına malik olmam Allah'tandır, kendimden değildir."* demek istenmektedir. Yoksa diğer insanlar bir yere kadar kendi yarar ve zararlarına malik iken, Peygamber'in hatta diğer insanlardan daha geride olması nasıl mümkün olabilir?!

Tekvinî velâyet bahsinin mukaddimesinde bu üç nükteyi hatırlatmamız gerekiyordu.

Bu konu hakkında pek fazla bahsedilmiş olmadığından, üstelik bazılarının da bizden bu meseleyi söz konusu etmemizi istediğinden dolayı bu konuyu biraz daha geniş olarak ele almak istiyoruz.

Bu anlamdaki velâyeti kabullenmenin biraz zor olduğunu kabul ediyorum. Böyle bir şeye inanmak, biraz zor. Özellikle de bizim entelektüel sınıfımız, bu gibi meselelerin gündeme getirilmesinden hayli rahatsız oluyorlar. Zorluğundan dolayı meseleyi kabul edemediklerini bazen, "Bugün Müslümanların acil olarak muhtaç oldukları onca meseleleri bırakıp da 'Peygamber ve imamın tekvinî velâyeti var mı, yok mu?' gibi meseleleri gündeme getirmenin ne lüzumu var?" diye dile getiriyorlar; bazen de inkâr ve eleştirilerini dinî kalıplara sokarak ifade ediyorlar. Bu gülüvdür, diyorlar. İnsanı, insanlıktan üstün bir makama, yarı ilâhlık makamına yükseltmektir. Allah'ın işini Allah'tan başkasına nispet etmektir. Dolayısıyla da şirk'tir ve İslâm'ın birincil ve temel ilkesi olan "tevhit" ile bağdaşmamaktadır.

Ancak gerçek şu ki, biz bir şeyi kendi yanımızdan kabul de, ret de edemeyiz. Herhangi bir görüşün şirk veya tevhidi oluşu, bizim istek ve arzumıza tâbi değildir. İstedığımız şeye

1- A'râf, 188

şirk, istediğimiz şeye de tevhit adını veremeyiz. Tevhit ve şirkin çok dakik Kur'ânî ve burhanî ölçüleri vardır. Şirk ve tevhit ile ilgili meselelerde İslâm öğretileri, normal insanların düşüncesinin üstünde bir yücelik ve azamete sahiptir. Kimi meselelerin kimisine nazaran daha acil ve zarurî olduğu doğru bir söz ve bir ilkedir, ama zarurî olmanın ölçüsü, sadece bir meselenin herhangi bir zamanda daha çok gündemde olması ve kişinin ona daha çok ihtiyaç duymasından ibaret değildir. Daima ihtiyaçlara uygun olarak ihtiyaç duyulduğunu zannederek yanılmışızdır. Kur'ân-ı Kerim'in öğretilerini sunarken bir mesele üzerinde ne kadar durmuş olması, başlı başına bütün zamanlarda istifade edilmesi gereken bir ölçüdür. Tekvinî velâyet meselesi, insan ve insanın kabiliyetleriyle ilgili meselelerden biridir. Kur'ân, insan ve insanın kabiliyetleri ile yaratılışının anormal yönü üzerinde önemle durmaktadır. Biz bu meseleyi detaylı olarak "**Kur'ân ve İnsan**"¹ adlı kitabımızda ele alacağız. Burada ise, bazıları bunun bir "kalender" (derviş) sözü olduğunu sanmasınlar diye konuya kısaca değinmekle yetinip, Kur'ânî kavramları göz önünde bulundurarak bu düşüncenin temel taşlarını aydınlatmaya çalışacağız.

Bizlerin düşüncesine ağır gelen bu gibi meselelerde inkâr etme yerine kendimizi yalanlarsak, daha isabetli oluruz, kanaatindeyim.

Hiç şüphe yok ki, dördüncü anlamda "velâyet" meselesi, irfanî meselelerden biridir. Fakat mesele irfanî bir mesele olduğu için reddedilmelidir diye bir şey yoktur. Bu mesele, aynı zamanda Şia açısından İslâmî bir meseledir de. Şia bir mezhep, irfan ise bir tarikattır. Bu mezhep ile o tarikat (ona mal edilen hurafelere göz yumarak) bu noktada bir araya gel-

1- [Bu kitap Üstadın hayatı döneminde "Kur'ân'da İnsan" (Mukadime-i Ber Cihan Biniy-i İslâmî, c.4) adıyla yayınlamıştır.]

mişlerdir. Bu meseleyi, illâ da biri diğlerinden almıştır demek gerekiyorsa, asla şüphe götürmeyecek kesin tarihî deliller hükmünce, irfan Şia'dan iktibas etmiştir, demeliyiz. Her neyse, bizim burada maksadımız, kısa bir şekilde bu düşüncenin temel ve köklerini beyan etmektir.

Bu konuda üzerinde durulması gereken en önemli mesele, "kurb" ve "takarrüb ile'llah" (Allah'a yakınlaşma) meselesidir. Bildiğimiz gibi İslâm'da, hatta bütün semavî dinlerde yapılması emredilen işlerin ruhunu "kurb" niyeti oluşturmakta ve bu işleri yapmaktan alınması gereken nihaî sonuç, Allah'a yakınlaşmaktır. Onun için konuya, "kurb"un mana ve mefhumunu açıklamakla başlıyoruz.

Allah'a Yakınlaşma Ne Demektir?

Sosyal hayatta kullandığımız itibarî ve sosyal kavramlarla menus oluşumuz, çoğu zaman birtakım yanlışlıklara yol açmakta ve İslâm öğretilerinde geçen bazı lafızları hakikî manalarından sıyrıp onlara itibarî ve sözleşmeli bir anlam vermemize sebep olmaktadır.

Bizler sosyal kavramların dışında "kurb" ve "yakınlık" kelimesini kullandığımız zaman onun hakikî manasını kastetmekteyiz. Örneğin, "O dağın yakınında bir çeşme vardır.", veya "Ben o dağın yakınına kadar gittim." dediğimiz zaman gerçek yakınlığı kastetmekteyiz. Yani dağla aramızdaki fasılayı göz önünde bulundurarak bu sözü söylemekte ve "kurb" (yakınlık) kelimesiyle sözleşmeli değil, hakikî bir şey olan bu fasılanın azalmış olduğunu ifade etmek istemekteyiz. Ama "Falan adam, falan sosyal makamın yakın dostudur." veya "Falan şahıs, falan makama yaptığı hizmeti sebebiyle ona yakınlaşmıştır." dediğimiz zaman neyi kastediyoruz acaba? Onların arasındaki fasıla azaldı, demek mi istiyoruz? Meselâ, önce bu adam o makama beş yüz metre mesafedeydi de şimdi

ona yüz metre mesafede midir? Elbette ki öyle değildir. Eğer öyle olsaydı, o zaman herkesin kapıkulu hizmetçisi, diğer herkesten daha çok ona yakın olmalıydı. Bu gibi cümlelerden şu kastedilmektedir: Hizmet eden şahıs, ettiği hizmetle hizmet ettiği şahsı ruhî yönden etkilemiş ve onu kendisinden razı etmiştir; oysaki daha önce razı değildi; veya razı idiyse de şimdi daha çok razı etmiştir. Dolayısıyla da hizmet edilen şahıs, bundan böyle hizmet eden kimseye daha çok önem verecek, daha çok ilgi gösterecektir.

Demek ki "kurb" kelimesi, burada hakikî anlamında değil, mecazî anlamında kullanılmıştır. Yani, gerçekten bu adamın fiziksel vücudu, o adamın fiziksel vücudunun yakınında yer almış değildir. Sadece hizmet edilen şahıs tarafından hizmet eden kimseyle, birtakım eserleri de olan bir ruhî rabıta kurulmuştur. Bu ruhî rabıtanın da mecaz ve teşbih yoluyla "kurb" (yakınlık) diye tabir edilmiştir.

Şimdi bakalım Hak Teâlâ'ya takarrub etmek, yaklaşmak ne demektir? Hakikî yakınlık mı kastediliyor, yoksa mecazî yakınlık mı? Acaba kullar gerçekten de itaat, ibadet, sülûk ve ihlâs ile Allah'a doğru yükseliyorlar, O'na yaklaşıyorlar, aralarındaki fasıla azalıyor, öyle ki artık fasıla ortadan kalkıyor ve Kur'ân'ın tabiriyle "**lika-ı Rab**" gerçekleşiyor ve Rablerine kavuşuyorlar mı? Yoksa bütün bunlar, birtakım mecazî tabirler mi? Allah'a yakınlaşmak ne demektir?

Allah hakkında yakınlık-uzaklık söz konusu olamayacağına göre Allah'a yakınlık, aynen bir sosyal mevki sahibine yakın olmak gibidir. Yani Allah, kendi kulundan razı oluyor ve neticede lütuf ve inayeti fazlalaşılıyor.

Elbette burada bir başka soruyla karşılaşlıyoruz. Şöyle ki: Allah'ın razı olması ne demektir? Allah, mahall-i havadis değildir (hadiselerden etkilenecek değildir) ki, önce bir kim-seden razı olmasın da daha sonra razı olsun! Veya önce razı

olsun da sonra daha çok razı olsun! Bu soruya şöyle cevap veriyorlar: Allah'ın "razı olması" ve "razı olmaması" da mecazî bir tabirdir. Maksat; Hak Teâlâ'nın, kendisine itaat ve kulluk edildiği takdirde tecelli eden rahmet ve inayetidir, başka bir şey değil.

O rahmetler ve inayetler nedir acaba? Burada mantıklar değişmektedir. Bazıları, maddî rahmetler ve inayetler var olduğu gibi manevî rahmetler ve inayetlerin de varlığını kabul etmektedirler. Manevî rahmet, marifet ve ondan alınan lezzet demektir; maddî rahmet ise bağ, bahçe, huriler ve saraylar demektir. Ama bazıları, manevî rahmetin varlığını itiraf etmekten bile imtina etmekte ve Allah'ın bütün inayetleri ile insanın O'nun indindeki bütün makamlarını bağ, bahçe, elma, armut, huriler ve saraylardan ibaret bilmekteler. Bunların sözlerine göre, evliyanın Zat-ı Ehadiyyet'e (Allah'a) daha çok mukarreb (yakın) olmaları, diğer insanlardan daha çok hurileri, sarayları, elma ve armutları, bağ ve bostanları olması demektir. Yoksa ne Allah'ın kuluna olan nispeti değişmiş (nitekim hakikî kurb taraftarları da bunu kabul etmektedirler), ne de kulun Allah'a olan nispeti fark etmiştir. Yani bunlara göre, hakikî yakınlık ve uzaklık bakımından insanlık âleminin birinci şahsı olan Resul-i Ekrem ile Firavun ve Ebu Cehil gibi âlemin en şekavetli kişileri arasında hiçbir fark yoktur.

Aslında bu yanlışlık, Allah ve insan hakkında, özellikle de insan hakkında bir çeşit maddî tarz-ı tefekküre sahip olmaktan kaynaklanmıştır. İnsan ve insanın ruhunu bir miktar su ve balçıktan ibaret bilen, "**Ona bir biçim verip ruhumdan üfürdüğüm zaman...**"¹ ilkesini itiraf etmek istemeyen ve bu tabire de mecazî bir anlam yükleyen bir kimsenin, Hak Teâlâ hakkında "hakikî kurb"u inkâr etmekten başka bir çaresi yoktur.

1- Hicr, 29

Ama niçin insanı böyle hakir ve alçak farz edelim ki, sonra da her şeyi tevil ve tevcih etmeye mecbur olalım?! Allah, mutlak ve sınırsız kemaldır. Öte yandan da (ilim, kudret, hayat, irade, rahmet vb. gibi) her gerçek kemal, asil bir hakikat olan "hakikat-i vücud"a dönmektedir.

Varlıklar, yaratılışın özünde ne kadar daha kâmil bir varlığa, yani daha kuvvetli ve şiddetli bir varlığa sahip olsalar, vücud-i mahz ve kemal-i sırf olan Zat-ı İlâhî'ye bir o kadar daha yakındırlar. Buna binaen melekler Allah'a, cansızlar ve bitkilerden daha yakındırlar. Aynı sebeple meleklerin de bazısı, bazısından Allah'a daha mukarreb, daha yakındır. Bazısı hâkim ve itaat edilen, bazısı da mahkûm ve itaat edendir. Elbette yakınlık ve uzaklık mertebelerinin bu değişikliği, yaratılışın aslı ile; ıstılahla konuşacak olursak da "kavs-ı nüzul" ile ilgilidir.

Varlıklar, özellikle de insan, **"Hiç şüphesiz, bizler Allah'ın (yaratıkları)ız ve şüphe yok ki O'na dönücüleriz."**¹ hükmünce Allah'a doğru dönmekteler. İnsan, sahip olduğu varlık mertebesi gereğince bu dönüşü, ihtiyarî itaat ve amel ile, vazifeyi ifa ile ve kendi seçimiyle yapmalıdır. İnsan, Allah'a itaat yolunu kat etmekle gerçekten de Allah'a yakınlık mertebe ve derecelerini kat etmektedir. Yani hayvan merhalesinden, meleklerin makamından da daha üstün bir merhaleye kadar ilerler. Bu yükseliş ve yüceliş, bir teşrifatı ve idarî, bir sözleşmeli ve itibarî olay değildir. Bir idarenin normal personelliğinden başkanlık makamına kadar veya bir partinin normal üyeliğinden parti başkanlığına kadar yükselmek gibisinden bir yükselme değildir bu. Vücud (varlık) basamaklarından yukarıya doğru çıkmaktır; varlığın şiddetlenmesi, kuvvetlenmesi ve kemale erişmesidir ki, bu da ilim, kudret, hayat (dirilik) ve meşîyye-

1- Bakara, 156

tin çoğalması ve kâmilleşmesi ve nüfuz ve tasarruf alanının genişlemesine eşittir. Allah'a takarrub, yani gerçekten varlık mertebe ve merhalelerini kat edip varlığın bitimsiz merkezine yaklaşmak demektir.

Buna binaen insanın, itaat ve ubudiyet (kulluk) yolunu kat edip de melek makamına ulaşmaması veya melekten de yukarı çıkmaması en azından melek haddinde varlık kemallerini elde etmemesi kabil değildir. Kur'ân, insan makamının ne kadar yüce olduğunu anlatmak için şöyle buyuruyor:

Meleklerle, "Adem'e secde edin." dedik. İblis'ten başka hepsi secde etti. O ise dayattı ve kibirlendi. Çünkü o, kâfirlerden idi.¹

Doğrusu, insan makamını inkâr eden kim olursa olsun, İblis'tir demeliyiz.

Hayat-ı Zahir ve Hayat-ı Mana

İnsanın, zahirî ve hayvanî hayatının batınında bir manevî hayatı da vardır. İstidadı bütün insanlarda var olan manevî hayat, rûşt ve kemal bakımından insanın amelleri ve hedeflerinden kaynaklanır. İnsanın kemal ve saadeti, aynı şekilde de sukut (çöküş) ve şekaveti (mutsuzluğu), manevî hayatına bağlıdır. Manevî hayat da insanın amel, niyet ve hedeflerine ve amel bineği ile hangi istikamet ve hedefe doğru ilerlemesine bağlıdır.

Bizler genellikle İslâm'ın emirlerine, ferdî hayat veya içtimaî-dünyevî hayat açısından bakmaktayız. Hâlbuki İslâm'ın emirleri, bütün yönlerde hayat felsefeleriyle doludur. İslâm, hiçbir zaman hayat sorunlarını küçüksememekte ve önemsiz saymamaktadır. İslâm açısından bu dünyanın hayatından kopmuş bir manevî hayat anlamsızdır. Ruh bedenden

1- Bakara, 34

ayrıldığı zaman, artık bu dünyaya ait olmadığı ve kaderi öteki dünyada belirleneceği gibi, hayattan kopmuş bir maneviyat da bu dünyaya ait değildir ve böyle bir maneviyatın hiçbir faydası yoktur.

Bununla birlikte İslâm emirlerinin felsefesinin hayat meselelerinde özetlendiği zannedilmemelidir. Bu emirleri yerine getirmek, aynı zamanda ubudiyet yolunu, "kurb" ve vücudun (varlığın) kâmilleşmesi yolunu kat etmek için bir vesiledir. İnsanın cisim, madde, ferdî ve içtimaî hayatın ötesinde olup, birtakım manevî makamlardan kaynaklanan bir batınî kâmilleşme seyri (hareketi) vardır. İnsan, ubudiyeti ve ihlâsıyla fiilen o makamlara doğru seyretmektedir. Bu dünyada olmasa da, öteki dünyada perdeler kalktığı zaman kat ettiği makamları (yani kurb derecelerini ve sonuç olarak eriştiği velâyet makamını) müşahede edecektir.

NÜBÜVET VE VELÂYET

Büyük üstadımız Allâme Tabatabaî -sayesi başımızdan eksik olmasın- şöyle buyuruyor:

Bir kısmı da sosyal kurallar olan dinî hüküm ve kanunlar, görünüşte birtakım sosyal düşüncelerden ibarettir. Onların uhrevî saadet ve şekavet ile, basit dinî tabirle de cennet nimetleri ve cehennem azaplarıyla ilintisi, o kanun ve kurallarla amel etme veya onları terk etme vasıtasıyla insanda vücuda gelen ve his perdesinin arkasında biriken gerçeklerle ilgilidir ki bunlar insana, ahiret hayatına intikal edip gaflet perdesi ve "benlik" hicabı yırtıldıktan sonra mekşuf olacaktır. Demek ki insanın, din kanunlarına riayet ederek sürdürdüğü sosyal hayat sargısının altında diri ve hayatî bir gerçek vardır ki, uhrevî nimetler ve daimî mutluluklar ondan kaynaklanmaktadır veya başka bir ifadeyle onun mazharlarıdır. İşte bu hakikat ve gerçek "velâyet" diye adlandırılmaktadır. "Nübüvvet", Allah'ın hayatla ilgili hüküm ve kanunları elde edip halka ileten bir gerçektir. "Velâyet" ise nübüvvetin gerektirdikleri İlâhî kanunlarla amel etme sonucu insanda vücuda gelen bir gerçekliktir.

İmam: Velâyetin Hamili

Büyük üstadımız Allâme Tabatabaî hazretleri, velâyetin sübutu, onun hamili (imam) ve insanlık dünyasının hiçbir za-

man velâyeti yüklenen bir insandan (**insan-ı kâmil**) boş olmadığı ve olamayacağı hakkında şöyle buyuruyor:

Velâyet yolunun sübut ve tahakkukunda -ki insan, o yolda kendi batınî kemal mertebelerini bir bir kat ederek "kurb-i İlâhî" durağına ulaşabilmektedir- hiçbir şüphe yoktur. Çünkü dinin zahirlerinin batınî bir gerçekliği olmadığını düşünmek mümkün değildir. İnsan için dinin zahirlerini (amelî, ahlâkî ve içtimaî kurallarını) hazırlayan yaratılış nizamı, dinin zahirleri için ruh mesabesinde olan bu batınî gerçekliği de, hiç çare yok, hazırlayacaktır. Öte yandan insanlık dünyasında nübüvvetin (şariatlar ve hükümler) sübut ve devamına delâlet eden ve din kanunları müessesesini ayakta tutan delil, bizzat velâyet müessesesinin de sübut, devam ve fiilîliğine delâlet etmektedir. Nasıl olur ki, tevhit mertebeleri ve din hükümlerinden birinin fiilî ve yaşayan bir emri olmuş olsun, ama onun ifade ettiği batınî gerçeklik mevcut olmasın veya insanlık âleminin o mertebeye ilişkisi kesilmiş olsun?! Böyle bir şeyi düşünmek mümkün mü?! "Kurb" derecelerinin hamili ve velâyet ehli kafilisinin emiri olup insanlığın bu gerçeklik ile rabitasını koruyan kimseye, Kur'ân dilinde "imam" denilmektedir.¹ İmam, Hak Teâlâ tarafından velâyet yolunu yürütmek ve manevî hidayeti üstlenmek için seçilen kimse demektir. Kulların kalbine yansıyan velâyet, onun yanındaki nur merkezinden saçan ışınlar ve nur çizgileridir. Kullara ulaşan dağınık feyizler de onun nezdindeki engin denize muttasıl olan arklardır.²

1- Bu mesele el-Mizan'da "**Hani Rabbi, İbrahim'i birtakım kelimelerle denemeden geçirmiş, o da onları tam olarak yerine getirmişti de (Rabbi), 'Seni insanlara imam kılacağım' demişti.**" (Bakara, 124) ayetinin tefsirinde çok güzel bir şekilde beyan edilmiştir.

2- Yıllık "Mekteb-i Teşeyyü" neşriyesi, s.2

Usul-i Kâfi'de "İmamlar Allah'ın Nurudur Babı"nda Ebu Halid-i Kabulî'den rivayet edilen bu hadiste Ebu Halid-i Kabulî, İmam Bâkır'a (a.s), "**O hâlde Allah'a Resulüne ve indirdiğimiz nura iman edin.**"¹ ayeti hakkında soruyor. İmam, ayetin manasını açıklarken şöyle buyuruyor:

Ey Ebu Halid! Allah'a andolsun, imamın (manevî nüfuz ve sultanı altında olan) müminlerin kalplerindeki nuru, gündüzler parıl parıl parıldayan güneşin nurundan daha aydınlıktır.²

Diyeceğimiz o ki, dinî emirlerin hedef ve maksadını, zahir ve batınını, sadece (sosyal) hayat açısından olan eser ve faydalarından ibaret bilmek, bu amellerin sahih olarak yapılmasının direkt neticesi olan "kurb-i İlâhî"yi, dünyadaki zer (para) ve zor (güç) sahiplerine yaklaşmak gibisinden ve insanın gerçek hayatı olan manevî hayatında etkin bir rolü olmayan, onu vücut (varlık) basamaklarından yukarıya doğru çıkarmayan itibarî ve mecazî bir şey olarak telakki etmek büyük bir hatadır. Kurb derecelerini gerçekten kat edip onun en yüksek derecelerine ulaşan, yani gerçekten "varlık merkezi"ne yaklaşan kişiler, tabiatıyla onun meziyetlerinden de faydalanmaktadırlar. İnsanlık âlemine ihataları olan, insanların ruh ve kalplerini sultaları altına alan ve onların amellerine "şehit" (şahit) olanlar da bunlardır. Kendisi için mukadder olan kemal yolunda bir adım ilerleyen ve kendi kemal merhalelerinden birini kat eden her mevcut, aslında Hakk'a yaklaşma yolunu kat etmektedir. İnsan da âlemdaki mevcudattan biridir. Kemal yolu ise sadece bugün ıstılahta "medeniyet" denilen şeyde -yani dünya hayatının iyileşmesinde etkili olan birtakım ilim ve teknolojiler ile iyi bir sosyal yaşantının gerektirdi-

1- Teğâbun, 8

2- Usul-i Kâfi, c.1, s.196

ği birtakım adap ve kurallarda- ilerleme kaydetmesi değildir. İnsanı bu düzeyde kabul edersek, bu böyle olur. Ancak insanın bir başka yön ve boyutu da vardır ki, onu sadece tehzib-i nefis (nefsi ayıklamak, temizlemek) ve son hedef, yani Zat-ı Akdes-i Ehadiyyet (Allah) ile tanışmakla elde edilebilir.

Ubudiyetten Rububiyete Kadar

Hoş bir tabir değildir. Ubudiyetten rububiyete kadar da ne demek?! Bir kulun, kulluk sınırını aşıp ilâhlık sınırına ayak basması mümkün mü?! **"Eyne't-turab ve Rabbu'l-erbab?"** Toprak(tan yaratılan şu zayıf insan) nerede, kâinatın Rabbi (olan aziz ve kavi Allah) nerede?! Mahmud Şebüsterî'nin ifadesiyle:

Yüzü karalık¹ her iki âlemde de hiçbir zaman

Ayrılmadı mümkünü'l-vücuttan, ve'llahu a'lem

Bütün bunlar doğrudur ama, bizim "rububiyet"ten mak-sadımız ilâhlık değil, geniş bir manada rabliktir. Bu anlamda her güç sahibi, nüfuz ve tasarrufu altında olan şeylerin rabbi (sahibi)dir. Hz. Abdulmuttalib de, Kâbe'yi tahrip etmek için gelen Ebrehe'ye, *"Ben ancak develerin rabbi (sahibi)yim, Kâbe'nin de bir rabbi (sahibi) vardır; O onu korur."*² demişti.

Biz, yukarıdaki tabiri, "Misbahu's-Şeriat"ta mevcut olan meşhur bir hadisten iktibas ettik. O hadiste şöyle buyrulmaktadır:

Allah'a kulluk (ederek O'na takarrub etme ve yaklaşma yolunu kat etmek), neticesi rablik (yani kudret ve güçlülük) olan bir mücevherdir.

İnsan, daima kendine ve evrene musallat olabilmek için bir yol bulmaya çalışmış ve çalışmaktadır. Ama acaba bu hedefi için hangi yolları seçmiş ve bu yolda muvaffak olmuş mu,

1- Fakr-i Zatî, kendinden hiçbir şeye sahip olmamak (Çev.)

2- Sire-i İbn Hişam, c.1, s.50

olmamış mı; bunlar, şimdilik konumuzun dışında kalmaktadır. Ancak bu yolların içerisinde bir yol var ki, çok acayip bir durum arz etmektedir. Şöyle ki, insan sadece böyle bir hedefi olmadığı; yani hedefi, kudret elde etmek ve evrene musallat olmak değil, tam tersine "tezellül", "huzu", "fena" ve "kendinden geçmek" olduğu takdirde bu yoldan istifade edilebilir. Bu acayip yol, ubudiyet (kulluk) yoludur.

Seni tanıyan, canı ne etsin!

Çoluk çocuğu, soyu sopu ne etsin!

Deli eder, her iki dünyasını verirsin

Senin delin her iki dünyayı ne etsin!

Merhaleler ve Menziller

Rububiyet ve velâyetin; başka bir ifadeyle de ubudiyet, ihlâs ve gerçek bir ibadet sonucu insana nasip olan kemal ve kudretin birkaç menzil ve merhalesi vardır:

İlk merhale; ilham vericiliği ve insanın kendi nefesine musallat olmasını sağlayıcılığıdır. Başka bir deyişle de, insanın amellerinin Allah yanında kabul olduğunun en az iki alâmeti vardır.

Birincisi: İnsan kesin bir anlayışa sahip olur, aydınlanır ve (çevresi ve) kendini tanır. Kur'ân-ı Kerim şöyle buyuruyor:

Allah'tan korkup sakınırsanız, size doğruyu yanlıştan ayıran bir anlayış verir.¹

Yine buyuruyor ki:

Bizim uğrumuzda cihat edenlere, elbette yollarımızı gösteririz.²

İkincisi: İnsan kendi nefesine ve nefsanî güçlerine galip olup onları kontrolü altına alır, nefsanî ve hayvanî istekler

1- Enfâl, 29

2- Ankebût, 69

karşısında iradesi güçlenir, kendi vücuduna egemen olur, vücut memleketini lâıykıyla idare eder.

Kur'ân-ı Kerim, namaz hakkında buyuruyor ki:

Hiç şüphe yok, namaz (insanı) çirkin ve kötü işlerden vazgeçirir.¹

Oruç hakkında ise şöyle buyuruyor:

Ey iman edenler! Sizden öncekilere yazıldığı gibi, oruç size de yazıldı (farz kılındı) ki, takvalı olasınız (kötü işlerden kendinizi alıkoyma, koruma gücüne sahip olasınız).²

Her ikisi hakkında da şöyle buyuruyor:

Ey iman edenler! Sabır (oruç) ve namaz ile yardım dileyin.³

Ubudiyetin bu merhalesinde insan, gerçekleri açık seçik görme gücüne sahip olmasının yanında nefsanî istek ve eğilimlerini emri altında tutar. Yani ubudiyetin ilk eseri, "nefs-i emmare" (var gücüyle kötülüğü emreden nefis) üzerinde rububiyet ve velâyet sağlamaktır.⁴

İkinci merhale; dağınık düşüncelere, yani tahayyül gücüne musallat olmak, onu velâyet altına almaktır. Bizim en ilginç güçlerimizden biri, "tahayyül" gücümüzdür. Bu güç sebebiyle zihnimiz, her an bir konudan diğer bir konuya geçebilmektedir. Başka bir ifadeyle de, zihnimizde anlamların çağrışımı ve hatıraların sıralanması, bu gücün yardımıyla olmaktadır.

1- Ankebût, 45

2- Bakara, 183

3- Bakara, 153

4- "Goftar-ı Mah" adlı kitabımızda basılan "Takva" üzerine konuşmalarımızdan (c.1, 2. konuşma) "nefsin heva ve hevesine musallat olma" ile "gerçekleri açık-seçik görme" arasında nasıl bir ilişkinin var olduğunu açıklamışızdır. [Bu konuşmalar, Üstadın "Deh Goftar" (On Konuşma) adlı eserinde basılmıştır.]

Ne var ki, bu güç bizim emrimizde değildir. Bilâkis, biz bu ilginç gücün emrindeyiz. Bu yüzden de her ne kadar istesek de dikkatimizi belli bir konu üzerinde toplayamayız. Elimizde olmaksızın tahayyül gücü, bizi şu tarafa, bu tarafa çekiyor. Örneğin, her ne kadar namazda "huzur-i kalb"imiz olmasını istiyorsak da, yani her ne kadar bu talebeyi (kalbi) namaz sınıfında hazır bulundurmaya çalışıyorsak da muvaffak olamıyoruz. Bir zaman bakıyoruz ki namaz bitmiş ve bu talebe (kalp), bu müddetin tamamında kayıp imiş!

Resul-i Ekrem'in (s.a.a) güzel bir benzetmesi vardır, bu konuda. Kalbi (tahayyül gücünün emrinde olan kimselerin kalbini), çölde bir ağaca asılmış olan bir kuş tüyüne benzetiyor ki, rüzgâr her an onu bir tarafa çevirir.¹

Mevlevî de aşağıdaki şiirinde bu hadise işaret etmektedir:

Kalp, bir tüy gibidir, buyurdu Peygamber
Çölde rüzgâra esir düşmüş bir tüy
Rüzgâr, boşu boşuna onu her tarafa sürükler
Yüzlerce değişiklikle kâh sağa çevirir, kâh sola
Başka bir hadiste de kalp
Kazanda kaynayan suya benzetilmiş
Her an bir görüşü, bir dileği oluyor kalbin
Kendisinden değil bu, başka bir yerden.

Mevlevî'nin bu beyitlerde işaret ettiği diğer hadis de şu hadistir:

İnsanoğlunun kalbi, kaynamakta olan bir kazandan daha çok alt-üst olmaktadır.²

Ama acaba insan, cebrî ve zorunlu olarak daima düşünceye (tahayyül gücüne) mahkûm olmaya mahkûm mudur? Acaba bir serçe misali sürekli bir daldan başka bir dala uçan

1- Nehcü'l-Fesaha ve el-Camiu's-Sağir, c.1, s.102

2- Müsned-i Ahmed, c.6 s.4

bu gizemli gücün, insanın vücuduna mutlak hâkim olması kaçınılmaz mıdır? Yoksa tahayyül gücü karşısındaki bu acizlik ve mahkûmiyet, hamalık ve pişkin olmamaktan mı ileri gelmekte; kâmil ve velâyet ehli insanlar ise bu güçlerine boyun eğdirebilmekteler?

Doğru olan, ikinci şıktır. İnsanın vazifelerinden biri de, hayal gücünün hevesbazlığına musallat olmaktır. Aksi takdirde bu şeytan sıfatlı güç, yükselme ve kurb yolunu kat etme fırsatı vermez insana; insanın bütün güç ve istidatlarını batıl ve zayi eder.

Ne kadar güzel demiştir, Mevlevî:

Zarar ve kâr düşüncesi ve yok olma korkusunun
Tekmesi altında her gün ezilmektedir can
Ne safa bırakmış ona, ne lütuf
Ne de asumana doğru gidecek bir yol

Yine Mevlevî, "*Gözlerim uyur, ama kalbim uyumaz.*" şeklindeki hadis-i Nebevî'yi şöyle açıklamaktadır:

Gözlerim uyur, dedi Peygamber
Kalbim uyumaz (gafil olmaz) ama, âlemlerin Rab-
binden
Gözlerin açık senin, kalbin uyumuş ama
Gözlerim uyumuş benim, kalbim kapıyı aralamakta
Arkadaşın ben değilim, gölgem benim
Temelim, düşünceden üstün benim
Düşünceleri aşmışım ya
Düşünceler grubundan çıkmışım ben
Düşünceye hâkimim ben, mahkûm değil
Çünkü benna (bina ustası) hâkim olur binaya
Bütün insanlar düşüncenin emrindeler
Gönülleri yorgun bu yüzden
Ben çok yükseklerde uçan bir kuşum, düşünceye
sinek

Nasıl ulaşabilir bana bir sinek?!

Aşağılık sıfatlılardan bıktığım zaman

Kanat geren kuşlar gibi havalanıp uçarım.

Ubudiyyet yolunun salikleri, ikinci merhalede tahayyül güçlerine velâyet ve rububiyet sağlayıp onu ram ve musahhar ederler. Bu güç ram olduğu zaman, artık insanın ruh ve zamiri, fitrî Allah'ı arama saikasıyla yukarıları arzu ettiğinde, bu güç, kendi engellemeleri ile ona mani olmaz.

Hız. Ali (a.s) ve Hız. Zeynelabidin (a.s) gibi bir insanı söylemeyelim. Ali (a.s) ki, namazda öyle bir meczup oluyor ki, ayağından oku çekip çıkarıyorlar, ama o öyle bir dalmış ki, farkında olmuyor bile. Hız. Zeynelabidin (a.s) ki, ibadete daldığı bir sırada küçük çocuğu yüksek bir yerden düşüyor ve eli kırılıyor. Çocuğun ağlaması... Kadınların gürültüsü... Evde bir hengâmedir kopuyor. Sınıkçı geliyor ve çocuğun elini sarıyor. Hız. Zeynelabidin (a.s) namazı bitirdikten sonra, yani bu gök yolculuğundan döndükten sonra gözü çocuğun eline iliştiriyor. Şaşkınlıkla, "Ne oldu? Niçin çocuğun elini sarmışsınız?" diye soruyor. Yani, o kadar ses-gürültü, bağırıp-çağırma İmam'ı o dalmışlıktan çıkaramamıştır.

Evet, bu gibi insanları söylemeyelim. Onların izcileri içerisinde de ömrümüzde öyle kişileri gördük ki, öyle bir huzur-i kalp, öyle bir dikkat ve teveccühle namaz kılıyorlardı ki, o hâlde, kesin olarak söyleyebilirim, Allah'tan başka her şeyden gafil oluyorlardı. Bizim büyük ve kadri yüce üstadımız merhum Hacı Mirza Aliâğa Şirazî İsfahanî (Allah onun makamını yüceltsin) bu tür insanlardandı.

Bu başarıyı elde etmek için temeli, Allah'a yönelme olan "ibadet"ten daha iyi bir yol yoktur. Murtazlar, başka yollara başvurmakta. Hayatı önemsememek ve bedene zulmetmek yoluyla buna az bir ölçüde ulaşabiliyorlar. Ama İslâm, onların başvurduğu birtakım caiz olmayan işlere ihtiyaç duymak-

sızın "ibadet" yoluyla bu neticeyi almaktadır. Kalbin Allah'a yönelmesi ve kâinatın yaratıcısı, rabbi ve genel müdebbiri karşısında durulduğunun hatırlanılması, gönül ve zihnin bir nokta üzerinde toplanmasına yardımcı olmaktadır.

Onun dağıtık zülfü, bizlerin toplanmasına sebep oldu

Mademki böyledir, daha da dağıtmak gerek.

Burada İslâm öğretilerinin bereketiyle felsefeyi, eski Yunanlılar, İranlılar, Hindistanlılar ve diğerlerinin hiçbir zaman ulaştıramadıkları bir noktaya ulaştıran İslâm filozoflarının şeyhi ve zamanın dahisi İbn Sina'nın bu husustaki bir sözünü nakletmeden edemeyeceğiz.

Bu büyük insan, "el-İşârât" adlı eserinin 9. Nemat'ında (Bölüm) yalnızca ücret için yapılan ve fazla bir değeri olmayan avamcasına ibadeti açıkladıktan sonra, marifetle yapılan ibadetleri ele alarak şöyle diyor:

Marifet ehli açısından ibadet, insanın himmet (gayret)leri ile vehmiye ve hayaliye güçleri için bir riyazettir. Ki insan, bu riyazet neticesinde onları Hak Teâlâ'nın mahzarında hazır bulunmaya ve tabiat ve madde âlemiyle ilgili meselelerle ilgilenme yerine melekût âlemiyle ilgili meselelere teveccüh etmeye alıştırır. Böylece bu güçler, insanın "sırr-ı batın"ına ve "Allah'ı arama fitratı"na teslim olurlar. Öyle ki insan, Hakk'ın cilvesine mazhar olmak istediği zaman, artık bu güçler ters yönde faaliyet etmezler ve insanın ulvî eğilimi ile süflî eğilimi arasında çekişme vücuda gelmez. Böylece "sırr-ı batın", rahatlıkla "batın"dan nur alır, aydınlanır.

Üçüncü merhale: Ruh; kendi kuvvet, kudret, rububiyet ve velâyet merhalelerinde öyle bir merhaleye ulaşır ki, birçok şeyde artık bedene ihtiyacı kalmaz. Hâlbuki beden, yüzde yüz ruha muhtaçtır. Ruh ve beden, birbirine muhtaçtırlar.

Beden, ruh ile diridir. Bedenin koruyucusu ruhtur. Ruhun bedenle ilgilenmemesi, yöneticilik ilgisini kesmesi, bedenin bozulmasına sebep olur. Öte yandan da ruh, kendi faaliyetlerinde bedeni hizmete almaya muhtaçtır. Bedenin uzuvlarını kullanmaksızın hiçbir şey yapamamaktadır.

Ruhun bedene muhtaç olmaması, bazı faaliyetlerinde bedeni hizmete almaktan müstağni olması şeklinde olmaktadır. Bu ihtiyaçsızlık, bazen birkaç an, bazen birkaç defa, bazen de sürekli olarak görülür. "Hal'-i beden" (bedeni, ruhun üzerinden çıkarıp atmak; istediği zaman ruhu bedenden ayırmak) diye meşhur olan şey, budur işte.

İşrak felsefesinin kurucusu sayılan ünlü filozof Söhreverdî, "Biz, demiş, 'hal'-i beden' edemeyen bir filozofa, filozof demeyiz." Mir Damad da, "Biz, demiş, 'hal'-i beden'i meleke edinmemiş, yani istediği zaman bunu yapamayan bir filozofa, filozof demeyiz."

Araştırmacıların da dediği gibi, "hal'-i beden", fazla bir kemal ve olgunluğa delâlet etmez. Yani, henüz "misal" âleminde geçmeyip "gayb-i makul"a adım atmamış olan kimseler de bu merhaleye ulaşabilirler.

Dördüncü merhale; beden, her yönden kişinin irade ve emri altına girmesidir. Öyle ki kişi, bizzat bedeniyle bir takım harikulâde işler yapar. Bu konu, başlı başına geniş bir konudur.

İmam Sadık (a.s) buyuruyor ki:

Kişinin irade ve himmetinin güç yetirebildiği (gerçekten yapmaya gayret ettiği) bir işte beden güçsüzlük (acz) göstermez (o işin üstesinden gelir).¹

Beşinci merhale -ki en yüksek merhale; doğanın bile insanın irade ve emri altına girmesi ve insana itaatkâr

1- Saduk, el-Emalî, s.293

olmasıdır. Nebiler ve velilerin mucize ve kerametleri işte bu kategoridendir.

"**Mucize ve kerametler**" meselesi, ayrıca üzerinde konuşulması gereken geniş bir konudur. Semavî dinlerden birini kabullenmek mucizevî ve olağanüstü işleri de kabullenmek demektir. Örneğin, bir Müslüman; Müslüman olup, Kur'ân'a iman edip, inanıp da mucize ve olağanüstü işleri inkâr edemez. İslâm felsefesi açısından mucize sorunu, çözümlenmiş bir sorundur. Bu meselenin incelenmesi, birçok mukaddimelerin bilinmesini gerektirmektedir. Biz burada "**tasarruf velâyeti**" bahsi açısından bu konu üzerinde konuştuğumuz için tabiatıyla muhatabımız, Kur'ân'a iman ve inançları olan ve mucizelerin vukuunu itiraf eden kimselerdir ve kendilerine şunu anlatmak istiyoruz ki mucize, "**tasarruf velâyeti**" ve "**tekvinî velâyet**"in bir mazharıdır. Şimdi mucize olmasına ilâveten Peygamber'in değil, Allah'ın kelâmı olan ve mucizelerin içerisinde istisnâî bir durum arz eden Kur'ân ile işimiz yok. Mucize, Allah tarafından mucize sahibine verilen bir nevi kudret ve iradeyle yapılmaktadır. Bu kudrete sahip olan kimse, Allah'ın izniyle kâinatta tasarruf edebilmektedir. Bastonu ejderha yapabilmekte, körü görürlüğe kavuşturabilmekte, gizlilerden haber verebilmekte, hatta ölüyü bile diriltebilmektedir. Bu ilim ve kudret de, ancak "kurb" yolunu kat ederek "varlık merkez"ine yaklaşmakla elde edilir. "**Tasarruf velâyeti**" de bundan başka bir şey değildir.

Bazıları zannederler ki, mucizenin varlığında mucize sahibinin kişilik ve iradesinin hiçbir fonksiyonu yoktur; o, sadece bir sinema perdesi mesabesindedir ve Zat-ı Ehadiyyet doğrudan doğruya ve vasıtasız olarak mucizeyi meydana getirmektedir. Bunlara göre iş mucizeye varınca, hangi makamda olursa olsun, insanın gücünü aşar. Buna binaen, bir mucize baş gösterdiği zaman bir insan kâinatta tasarruf etmiş

değildir, bizzat Zat-ı Ehadiyyet, doğrudan doğruya ve insan iradesinin hiçbir rolü olmaksızın kâinatta tasarruf etmiştir.

Bu düşünce çok yanlıştır. Çünkü evvelâ; Zat-ı Akdes-i Ehadiyyet'in yüceliği, tabîî bir işin vasıtasız ve âleme hâkim olan düşüncenin dışında olarak kendisinden sadır olmasına manidir. İkinci olarak da; bu düşünce, Kur'ân'ın naslarına aykırı düşmektedir. Kur'ân-ı Kerim, son derece açık bir ifadeyle "ayet"i (mucizeyi) getiren kimsenin, bizzat resuller olduğunu ve fakat bunu Zat-ı Ehadiyyet'in izni ve ruhsatıyla yaptıklarını bildirmektedir. Açıktır ki, Zat-ı Ehadiyyet'in izni, insanların izni gibi lafız veya işaretle herhangi bir şeyden ahlâkî veya sosyal yasaklığı kaldıran itibarî bir izin değildir. Allah'ın resullerine verdiği izin, onlara böyle bir eserin (mucizenin) kaynağı olan bir tür kemal vermesinden ibarettir ki, dilerse bu kemali onlardan alır. Mübarek Mü'min Suresi'nin 78. ayetinde şöyle buyuruyor, yüce Allah:

Hiçbir peygamberin, Allah'ın izni olmaksızın bir ayet (mucize) getirme hakkı yoktur.

Bu ayet-i kerime, "ayet"i getiren kimsenin peygamberler olduğunu, fakat bunu Allah'ın izniyle yaptıklarını ifade etmektedir. Özellikle de Allah'ın izni ekleniyor ki, herhangi bir kimsenin Hak Teâlâ karşısında istiklâli olduğu sanılmasın ve herkes bilsin ki: "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah"; az, çok, küçük, büyük her güç ve her kuvvet, Zat-ı Ehadiyyet'tendir; hangi mertebe ve makamda olursa olsun her mevcut, O'nun irade ve meşiyetinin mecrası ve O'nun mazharlarından bir mazharıdır. Peygamberler de, biri de mucize göstermek olmak üzere bütün işlerinde, O Ebedî-Sermedî Feyiz Kaynağı'na dayanmakta, oradan yardım almaktalar. Mübarek Neml Suresi'nde Hz. Süleyman (a.s) ile Seba melikesinin kıssası anlatılmaktadır. Hz. Süleyman, Seba melikesini huzuruna çağırıyor; o da Hz. Süleyman'a gelmek üzere yola çıkıyor. Hz. Süleyman, meclis-

te hazır bulunanlardan melike gelmeden önce tahtının oraya getirilmesini istiyor ve (bu işi biraz geç yapabilecek olan) bazı-
larının işine razı olmuyor. Nihayet: **"Yanında kitaptan bir ilim
olan biri, 'Ben, göz kapağın sana dönmeden (gözünü açıp kapa-
madan) önce onu sana getirebilirim.' diyor"**¹ ve getiriyor.

Kur'ân-ı Kerim, o adamın dilinden; "Ben, bu kısa müddet
içerisinde onu sana getiririm." dediğini naklediyor. Yani güç
ve kudreti kendisine nispet ediyor. Ayrıca bunu söyleyenin,
yanında Levh-i Mahfuz'dan bir ilim olan kimse olduğunu
vurguluyor. Yani bu harikulâde işi, bir çeşit ilimle yaptığını
anlatmak istiyor. Ama o ilim, beşerî defterlerde kaydedilmiş
olan ilimler türünden değildir. Bir ilimdir ki, ancak **"Levh-i
Mahvuz"** ile irtibat sağlamakla, yani Hak Teâlâ'ya yakınlaş-
makla elde edilir.

Yine Kur'ân-ı Kerim, bizzat Hz. Süleyman'ın hakkında
şöyle buyuruyor:

**Biz rüzgârı onun buyruğu altına verdik; onun
emriyle dilediği yöne yumuşakça akardı. Şeytanları
da; her bina ustası ve dalgıç olanını. Ve sağlam ke-
mentlerle birbirine bağlanmış diğerlerini de. (Ey Sü-
leyman!) İşte bu bizim hesapsız bağışımızdır; artık
(dilediğine) ver ya da sıkıca tut.**²

Hz. İsa Mesih'in mucizeleri hakkındaki ayetlerin de ifade
şeklinden aynı şey istifade edilmektedir. Bahsimiz çok uza-
masın diye onları zikretmiyoruz.

Diyeceğimiz o ki; Kur'ân'ı kabul eden birisi, "kâinatta ta-
sarruf etme velâyeti"ni inkâr edemez. Ama biri, sırf ilmî ve
felsefî ölçülerle bu konuyu incelemek isterse, onun durumu
değişir ve bizim şimdiki hedefimizin dışında kalmaktadır.

1- Neml, 40

2- Sâd, 36-39

Son olarak da, konumuzun evvelinde değindiğimiz nükteyi açıklayalım: "Bütün bu merhaleler, Allah'a yakınlaşmanın neticesidir ve Allah'a yaklaşmak da mecazî ve itibarî bir tabir değildir, gerçek bir hakikattir." demiştik.

Şia ve Ehl-i Sünnet'in rivayet ettiği meşhur "hadis-i kutsî"de bu hakikat, çok güzel bir şekilde beyan edilmiştir. İmam Sadık (a.s), Resul-i Ekrem'den (s.a.a) şöyle rivayet ediyor:

Allah -azze ve celle- buyuruyor ki: Kullarımdan hiçbirisi, benim indimde üzerine farz kıldığım şeylerden daha sevimli olan bir şeyle bana yaklaşmış değildir. (Bununla birlikte) Kulum, (üzerine farz kılmadığım hâlde sırf benim indimde sevimli olduğundan dolayı) nafileleri yerine getirmekle bana yaklaşır ve yaklaşır, öyle ki artık benim sevdiğim (bir kul) olur. Sevdiğim (bir kul) olduğu zaman da ben onun kulağı olurum, onunla iştir; onun gözü olurum, onunla görür; onun eli olurum, onunla tutar; yakalar; beni çağırdığında çağrısına cevap veririm, benden (bir şey) istediğinde (istediğini) veririm.¹

Bu hadiste meselenin özü beyan edilmiştir: İbadet takarruba, takarrub da Allah'ın yanında sevimli olmaya sebep olmaktadır. Yani insan, ibadetle Allah'a yakınlaşır; bu yakınlaşma sonucu Allah'ın özel inayet ve lütfuna mazhar olma liyakatini elde eder ve bu inayet ve lütuflar sonucu gözü, kulağı, eli ve dili "Hakkanî" (ve Rabbanî) olur, öyle ki artık İlâhî kudretle konuşur ve İlâhî kudretle tutar ve yakalar; duası müstecab olur, dileği yerine getirilir.

Gerçek şu ki, Şia mezhebini diğer İslâm mezheplerinden seçkin ve mümtaz kılan ve izcilerinin özel bir İslâmî sağgörüye sahip olmasına sebep olan şey, bu mezhebin "insan" hak-

1- Usul-i Kâfi, c.1, s.352

kındaki özel görüşüdür. Bir yandan insanın çok ilginç istidat ve kabiliyetleri olduğunu ve insanlık âleminin, hiçbir zaman bütün insanî istidat ve kabiliyetlerin kendisinde fiilen çiçeklenmiş olan bir "**insan-ı kâmil**"den boş olmadığını ve olamayacağını savunmakta; öte yandan da "insanî makamlar"a ulaşmanın tek yolunun, "**ubudiyet**" (kulluk) olduğuna, ubudiyet yolunu kâmil ve tam bir şekilde kat etmenin de ancak Allah'ın veli ve hücceti olan "insan-ı kâmil"ın manevî inayeti ve rehberliğiyle mümkün olduğuna inanmaktadır. Bu yüzdendir ki, bu mezhebin imamları şöyle buyurmuşlardır:

İslâm beş şey üzerine bina edilmiştir; namaz, zekât, oruç, hac ve velâyet üzerine. Ama (insanlar) hiçbirine velâyete çağrıldıkları gibi çağrılmamışlardır.¹

1- Vesailü's-Şia, c.1, s.4

İNDEKS

Şahıs İsimleri

Abdullah İbn Übey: 25

Abdulmuttalib (Abdulmuttalip İbn Haşim İbn Abdumennaf): 56

Âdem (a.s): 51

Ahmet İbn Hanbel: 38

Burucerdî (Seyyid Hüseyin Tabatabâi): 34

Ebrehe: 56

Ebu Cehil (Amr İbn Hişam): 49

Ebu Halid-i Kabulî: 55

Ebu Hanife (Numan İbn Sabit): 38

Fahr-i Razî (Ebu Abdullah Muhammed İbn Ömer): 24, 28, 29, 30

Ferazdak (Ebu Furas Hemam İbn Galib): 29, 30

Firavun: 49

Hâce Nasiruddin Tusî: 34

Hacı Mirza Aliğa Şirazî İsfahanî: 61

Hafız Ebu Nuaym: 35

Hafız Şirazi (Hace Şemsettin Muhammed): 29

Hişam İbn Abdülmelik: 30

Hz. Ali - a.s- (Ali İbn Ebu Talib): 21, 23, 24, 26, 27, 29, 32, 35, 39, 42, 61

Hız. İsa Mesih (a.s): 66
Hız. Süleyman (a.s): 65, 66
İblis: 51
İbn Abbas: 35
İbn Farız Mısrî (Ömer İbn Ali): 29
İbn Hacer: 35
İbn Hammad (Ali b. Hammad el-Advî el-Basrî el-Bağdadî): 24
İbn Hişam: 56
İbn Mülcem (Abdurrahman İbn Mülcem-i Muradî): 29
İbn Sina (Ebu Ali Hüseyin İbn Abdullah): 62
İbrahim (a.s): 54
İmam Bâkır (a.s): 55
İmam Sadık (a.s): 30, 63, 67
İmam Seccad (a.s), Hız. Zeynelabidin (a.s), Ali İbn Hüseyin: 29, 30, 61
İmam Şafî (Muhammed İbn İdris): 27, 38
Kadı Nurullah – Şuşterî (Kadı Nurullah İbn Seyyid Şerüfuddin): 29
Kıvamuiddin Casbî-i Kummî: 34
Kusay: 29
Mahmud Şebüsterî (Sadettin Mahmut İbn Abdülkerim): 56
Malik İbn Enes: 38
Mevlevî (Celalettin Muhammed): 59, 60
Mir Damad (Muhammed Bâkır İbn Muhammed Esterabadî): 63
Molla Abdurrahman-ı Camî (Nurettin Abdurrahman İbn Nizamettin): 29

Muhaddis-i Kummî: 28

Ölüm Meleği (Hz. Azrail - a.s.): 43

Ragıp Isfahanî (Ebulkasım Hüseyin İbn Muhammed): 11, 12

Seba Melikesi (Belkıs): 65

Söhreverdî (Şehabeddin Yahya İbn Habeş): 63

Şeblencî: 28

Şeyh Saduk (Ebu Cafer Muhammed İbn Ali): 63

Şeytan: 60, 66

Tabatabaî (Muhammed Hüseyin): 53

Taberî (Muhammed İbn Cerir): 23

Zemahşerî (Ebulkasım Mahmut İbn Ömer): 23, 24, 28, 29, 30

Kitap İsimleri

- 1- Cazibe ve Dafia-i İmam Ali (Ali'nin Çekim ve İtim Gücü)
- 2- Deh Goftar
- 3- el-Emalî (Şeyh Saduk)
- 4- el-İşârât
- 5- el-Keşşaf
- 6- el-Kuna ve'l-Elkab
- 7- el-Mizan
- 8- es-Savaiku'l-Muhrika
- 9- et-Tefsirü'l-Kebir
- 10- Goftar-ı Mah

- 11- Hilyetü'l-Evliyâ
- 12- Kur'ân-ı Kerim
- 13- Kur'ân'da İnsan
- 14- Mekteb-i Teşeyyü
- 15- Misbahu'ş-Şeriat
- 16- Müfredatü'l-Kur'ân
- 17- Müsned-i Ahmed
- 18- Nehcü'l-Belâga
- 19- Nehcü'l-Fesaha
- 20- Nuru'l-Ebsar
- 21- Reyhanetü'l-Edeb
- 22- Risale (Sakaleyn Hadisi Hakkında)
- 23- Silsiletü'z-Zeheb
- 24- Sire-i İbn Hişam
- 25- Tefsir-i Taberî
- 26- Usul-i Kâfi
- 27- Vesailü'ş-Şia